

L I E T U V O S

ARCHEO*logija* 31

Redaktorių kolegija:

Doc. dr. Valdemaras Šimėnas (ats. redaktorius)
(*Lietuvos istorijos institutas, Vilnius*)

Dr. Anna Bitner-Wróblewska
(*Valstybinis archeologijos muziejus Varšuvoje, Lenkija*)

Doc. dr. Rimantas Jankauskas
(*Vilniaus universitetas, Lietuva*)

Prof. dr. Eugenijus Jovaiša
(*Vilniaus pedagoginis universitetas, Lietuva*)

Prof. dr. Vladimir Kulakov
(*Rusijos archeologijos institutas, Maskva*)

Prof. dr. Valter Lang
(*Tartu universitetas, Estija*)

Doc. dr. Algimantas Merkevičius
(*Vilniaus universitetas, Lietuva*)

Dr. Tomas Ostrauskas (sudarytojas)
(*Lietuvos istorijos institutas, Vilnius*)

Dr. Gintautas Rackevičius
(*Pilių tyrimo centras „Lietuvos pilys“, Vilnius*)

Dr. Arnis Radiņš
(*Latvijos nacionalinis istorijos muziejus, Ryga*)

Dr. Eugenijus Svetikas
(*Lietuvos istorijos institutas, Vilnius*)

Dr. Gediminas Vaitkevičius
(*Lietuvos istorijos institutas, Vilnius*)

Dr. Vykintas Vaitkevičius
(*Klaipėdos universitetas, Lietuva*)

Doc. dr. Ilona Vaškevičiūtė
(*Lietuvos istorijos institutas, Vilnius*)

Dr. Gintautas Zabiela
(*Klaipėdos universitetas, Lietuva*)

Dovilė Urbanavičiūtė (atsakinga sekretorė)
(*Lietuvos istorijos institutas, Vilnius*)

azoto izotopų
idojimuose.

S

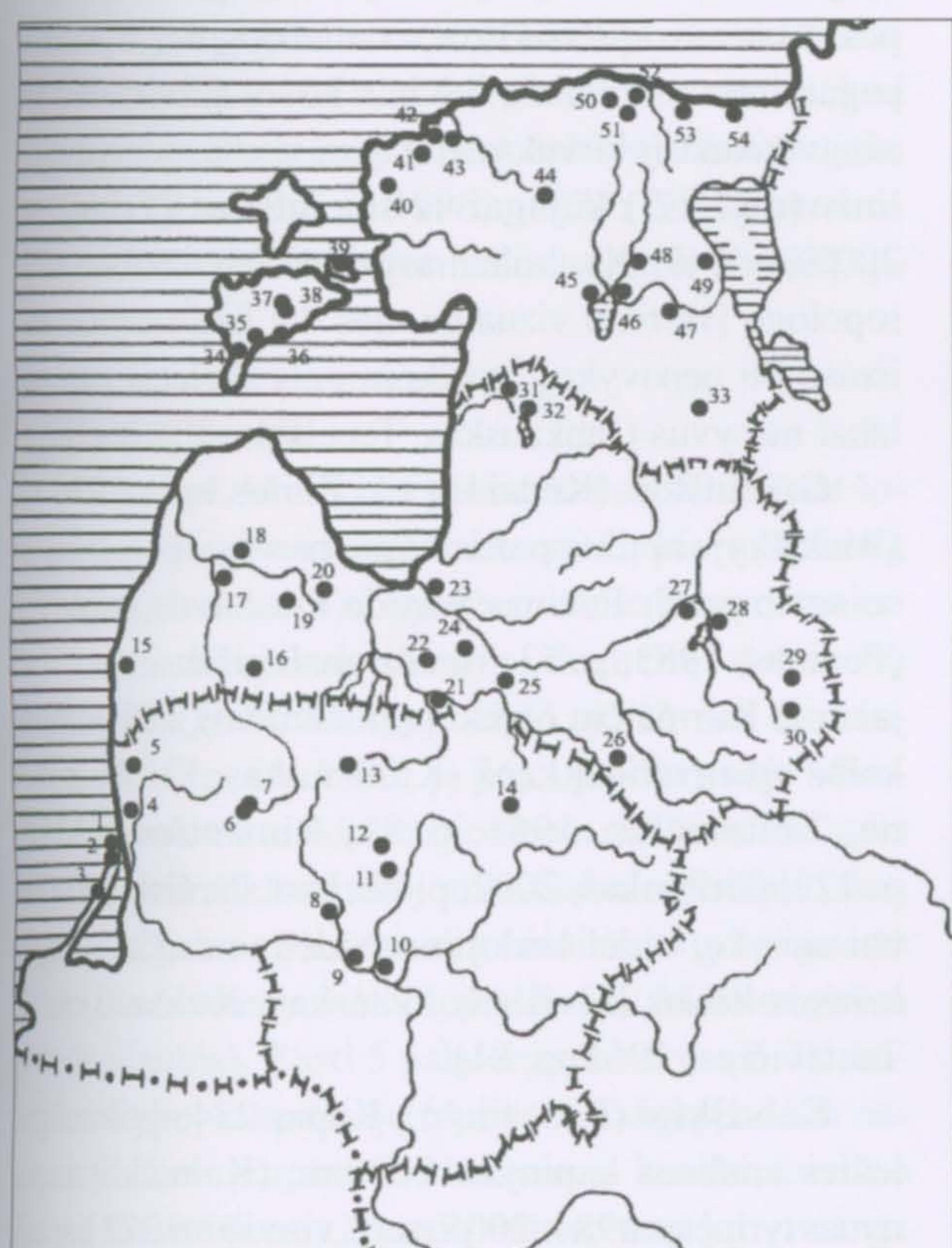
I – kultūros
avieniai kapai
riotojų-žvejų
nuose; V –
ietėse; VI –

us ir įkapių
glininis peilis;
glininis kaltelis;

gti objektai,

– titnaginis
– ragas; 6 –umento re-
elės; 4–6 –

orientacija
terys (18<);
L – kojos
ešinę.

1 pav. VKK priskiriamų laidojimo paminklų paplitimas Rytų Baltijos regione.

1 – Alksnynė, 2 – Meškos galva, 3 – Juodkrantė, 4 – Lankupiai, 5 – Kurmaičiai, 6 – Spiginas, 7 – Donkalnis, 8 – Kalniškiai, 9 – Paštuva, 10 – Versvai, 11 – Plinkaigalis, 12 – Grinkiškis, 13 – Šakyna, 14 – Gyvakarai, 15 – Atkalnė, 16 – Grinerti, 17 – Tojati, 18 – Kandava, 19 – Bājas, 20 – Tāmas, 21 – Andriņi, 22 – Aizupe, 23 – Reznes, 24 – Rutenieki, 25 – Selgas, 26 – Krīgāni, 27 – Abora I, 28 – Kvāpāni II, 29 – Kreiči, 30 – Sarkaņi, 31 – Promulti, 32 – Zvejnieki, 33 – Tamula, 34 – Koki, 35 – Saia, 36 – Kōljala, 37 – Tutku, 38 – Tika, 39 – Kūlasema, 40 – Jalukse, 41 – Āmari, 42 – Lehola, 43 – Tuula, 44 – Ardu, 45 – Kāo, 46 – Kivisaare, 47 – Karlova, 48 – Kunila, 49 – Haapsi, 50 – Metsiku, 51 – Kisuve, 52 – Pajuveski, 53 – Koogu, 54 – Sope.

VIRVELINĖS KERAMIKOS KULTŪROS KAPAI RYTŲ BALTIJOS REGIONE

JURGITA ŽUKAUSKAITĖ

Straipsnyje nagrinėjama iki šiol Virvelinės keramikos kultūrai priskirtinių Rytų Baltijos regiono kapų priklausomybė šiai kultūrai. Tiketina, kad dalyje laidojimo paminklų aptinkami kapai, kuriuose mirusieji palaidoti virvelininkams būdinga guldymo ant šono forma, bet be įkapių, priklauso ankstyvesniems ar vėlyvesniems laikotarpiams. Toks laidosenos tipas nėra pakankamas kriterijus laidojimo paminklo priskyrimui Virvelinės keramikos kultūrai.

Reikšminiai žodžiai: Virvelinės keramikos kultūra, Rytų Baltijos regionas, vėlyvasis neolitas, suriesta padėtis.

Article discusses questions of the burials' attribution to Corded Ware Culture in the East Baltic region. It seems likely that a part of the burials, where the deceased are buried on their side and without grave goods, could belong to earlier or later periods than Corded Ware Culture. This type of burial practice is not an enough criterion to attribute the burial to Corded Ware Culture.

Keywords: Corded Ware Culture, East Baltic region, Late Neolithic, crouched position.

Vėlyvasis neolitas – laikotarpis, kai didelėje Europos teritorijoje paplito Virvelinės keramikos kultūros (toliau VKK arba virvelininkų) bendruomenės. Šios archeologinės kultūros interpretacijos apima itin platų spektrą: nuo požiūrio, kad šios bendruomenės paplito ekspansijos būdu (kartais pavartoja ir pirmojo tautų kraustymosi sąvoka; Gimbutas, 1980, p. 273–317; Брюсов, 1961, c. 29–43) iki kultūrinės transformacijos – vietinės kilmės – modelio (Lang, 1998, p. 84–104; plačiau apie tyrinėjimų istoriją – Žukauskaitė, 2005, p. 110–114). Pastaruoju metu VKK kilmę nagrinėjančiuose darbuose vis dažniau esminis klausimas yra ne virvelininkų migracijos kryptys, kaip buvo įprasta anksčiau, bet problema formuluojama taip: ar virvelininkai atkeliaavo į Vidurio Europą iš kitų regionų, ar šios kultūros paplitimas yra įvairių kultūrų bruožų (laidosena, keramika ar įrankiai) perėmimas ar supanašėjimas? (Grasis, 2007, p. 39; Gumiński, 1997, p. 93; Lang, 2003, p. 136). Rytų Baltijos regione VKK paminklų pobūdis daugiau ar mažiau panašus: čia nėra aptikta didesnių virvelininkų kapinynų, gyvenviečių medžiaga fragmentinė, susimaišiusi su ankstyvesnių laikotarpių radiniais. Verta paminėti ir tai, kad nemaža dalis aptariamojo regiono VKK laidojimo paminklų buvo aptikti dar praėjusio amžiaus pirmojoje pusėje, dažnai atsitiktinai, dalis radinių žinomi tik iš literatūros, itin migloti kapų be įkapių priskyrimo šiai kultūrai kriterijai.

Pagrindinė šiame straipsnyje nagrinėjama problema – iki šiol VKK priskirtinių Rytų Baltijos regiono (dabartinių Lietuvos, Latvijos ir Estijos teritorijų) kapų priklausomybė šiai kultūrai.

Virvelininkams priskiriamų laidojimo paminklų šiaurėje skaičius yra santykinai didelis (1 pav.), o vienalaikių kapų, be abejonių, priklausančių kitoms bendruomenėms, nėra, tačiau dažnai galime pastebėti medžiagos, kuria naudojasi mokslininkai, skirtumus: kone kiekvienam VKK problematikai skirtame straipsnyje minimi Rytų Baltijos regiono (ypač laidojimo) paminklai nesutampa, žemėlapiuose taip pat nurodomos tai vienos, tai kitos radimvietės; dažnai net ir empirinė informacija apie objektą (mirusiųjų skaičius, griaucią padėtis kape, įkapių komplektas ir t. t.) atskiruose leidiniuose taip variuoja, jog ne visada įmanoma suprasti, ar kalbama apie tą patį paminklą. Pabandžius atsekti pirminį šaltinį, neretai paaiškėja, kad autorai tiesiog cituoja vienas kitą. Kyla abejonių ir dėl kai kurių paminklų kaip virvelininkų palikimo vertinimo. Taigi ši painiava leidžia VKK laidojimo paminklus, o kartu ir pačią kultūrą itin laisvai interpretuoti. Todėl buvo bandyta surinkti visą prieinamą informaciją ir pagal kokybinius (laidosenos pobūdį, įkapių komplektą) bei kiekybinius (požymių skaičiu) kriterijus išskirti Rytų Baltijos regiono VKK laidojimo paminklų patikimumo grupes, panagrinėti, kokie indikuojantys požymiai gali būti klaidinantys, pernelyg universalūs ar nepakankami pri-skiriant vieną ar kitą objektą šiai kultūrai.

RYTŲ BALTIJOS REGIONO VIRVELINĖS KERAMIKOS KULTŪROS KAPAI

Lietuvos teritorija

Buv. Biržulio ežero salos:

Donkalnis (Duonkalnis) (Telšių r.). Viename iš keturiolikos akmens amžiaus kapinyno kapų palaidota moteris galva į šiaurę, pariestomis kojomis, paguldyta ant dešiniojo šono (kapas 6). Iš kaukolės kaulų išlikęs tik apatinis žandikaulis (kaukolė greičiausiai suardyta kasant žvyrą), likusieji griauciai išlikę gana gerai. Tyrinėtojo nuomone, įkape tikriausiai galima laikyti tame pačiame kvadrate aptiktą trikampį strėlės antgalį (Butrimas, 1983š, p. 15, 32). Taip pat netoli ese aptikta puodo šukelė bei pora titnagelių.

Antropologiniai tyrimais nustatyta, kad moteris buvo gimdžiusi 4 ar 5 kartus, taip pat buvo patyrus vadinamą „gynimosi traumą“ – alkūnkaulio lūžį (Jankauskas, 1985b, p. 60). **Spiginas** (Telšių r.). Viename iš keturių akmens amžiaus kapų mirusysis (kapas 2) palaidotas labai suriestas, prie liemens pritrauktomis kojomis, greičiausiai galva į šiaurę. Įkapių neaptikta (Butrimas, 1987š, p. 4).

Gyvakarai (Kupiškio r.). Kapas atsitiktinai rastas 2000 m. žvyro karjere. Kasimo metu kapas buvo suardytas, kaulai išjudinti iš pirminės vietas. Mirusysis greičiausiai buvo palaidotas suriestas, ant šono. Įkapių: iš tamsios spalvos šlifuoto smulkiagrūdžio akmens pagamintas akmeninis laivinis kovos kirvis, titnaginis įtveriamasis kirvukas, titnaginė skeltė–peilis ir kauolinis (raginis?) kūjagalvis smeigtukas (Tebelškis, 2000š, p. 2–6). Kaukolė masyvi, dolichokraninė (antropologų įvertinta vizualiai, nes dėl fragmentišumo išmatuoti nepavyko), postkranijinis skeletas taip pat labai masyvus (Jankauskas, Tebelškis, 2006).

Grinkiškis (Kėdainių r.). Žinios apie 1934 m. Grinkiškyje aptiktą palaidojimą ne visuose šaltiniuose sutampa. J. Puzinas nurodo čia buvus kapinyną (Puzinas, 1983, p. 53; išnaša analogiška informacija apie Kurmaičių objektą (žr. žemiau), kiti autorai kalba apie pavienį kapą (Kulikauskas, Kulikauskienė, Tautavičius, 1961, p. 81; Rimantienė, 1996, p. 222; Girininkas, 2002, p. 82, lent. 2). Griauciai labai sunykę, todėl laidojimo padėtis neaiški. Įkapių laivinis kovos kirvis (Kulikauskas, Kulikauskienė, Tautavičius, 1961, p. 81).

Kalniškiai (Raseinių r.). Kapas 234 aptiktas geležies amžiaus kapinyne 2000 m. (Kalniškių kapinynas tyrinėtas 1984–2005 m., iš viso ištirti 272 kapai). Iš duobės formos (ši buvusi beveik kvadratinė – 90x80 cm) ir joje rastų dantų padėties (daugiau kaulų neaptikta) bei galimos įkapių – parketiniu raštu ornamentuotos virvelinės keramikos šukelės – padaryta išvada, jog „...tai galėtų būti akmens amžiaus kapas. Tokio dydžio duobėje mirusysis turėjo būti paguldytas tik suriestas“ (Kazakevičius, 2000š, p. 5). 2002 m. vėl aptiktas labai panašus kapas 251 (šiuos kapus vieną nuo kito skiria vos 5 m). Kapo duobės (ji nebuvo kvadratinė – 180x80 cm) sampile pastebė-

bėta labai smuikuota VKK neaptikta. Kapa zakevičius, 2000

Kurmaičiai

1937 m. kasant laivinį kirvis nas rašė, kad tai bei išnašose nudžiojo kultūros p. 186). Informacija, nur teigama, jie padėtyje gulėjanté, Tautavičius mirusysis gulėjo po galva (Rimantienė, 1996). VDKM jie tiki nepavyko

Kuršių neolitikas

Alksnynė. 1937 m. kasant laivinį kirvis nas rašė, kad tai bei išnašose nudžiojo kultūros p. 186). Informacija, nur teigama, jie padėtyje gulėjanté, Tautavičius mirusysis gulėjo po galva (Rimantienė, 1996). VDKM jie tiki nepavyko

Lankupis

dvarininko dr. darbininkams te, apie 150 m. p. 325). Miru

¹ Skeletams

moteris buvo patyrusi nkaulio lūžį (šiu r.). Vieirusysis (kai liemens išiaurę. Iktinai ras kapas buvo žos. Mirusynt šono. Ikdžio akmens vis, titnagi peilis ir kau (Tebelškis, raninė (ant nentiškumo tas taip pat 06).

ie 1934 m. e šaltiniuo s kapinyną informaci kiti autorai Kulikauskienė, 1996, riaučiai laški. Ikapė: kauskienė,

ptiktas ge škių kapi 272 kapai).adratinė – augiau kau tiniu raštu elės – pa s amžiaus urėjo būti 00š, p. 5). 251 (šiuos po duobės oile pastę-

bėta labai smulkių degesių bei aptikta eglute ornamentuota VKK šukelė. Nei kaulų, nei jų fragmentų neaptikta. Kapas datuotas vėlyvuoju neolitu (?) (Kazakevičius, 2002š, p. 6, 8).

Kurmaičiai (Kretingos r.). Kapas aptiktas 1937 m. kasant žvyryną, prie kaukolės buvo padėtas laivinis kirvis (Rimantienė, 1996, p. 222). J. Puzinas rašė, kad tai būta kapinyno (Puzinas, 1983, p. 53), bei išnašose nurodė, jog tai esą žinios iš Vytauto Didžiojo kultūros muziejaus archyvo (Puzinas, 1983, p. 186). Informacija apie šį kapą prieštaringa: vienur teigama, jog radėjai negalėjo nustatyti, kokioje padėtyje gulėjo griauciai (Kulikauskas, Kulikauskienė, Tautavičius, 1961, p. 81), kitur nurodoma, kad mirusysis gulėjo suriestas, ant dešiniojo šono, ranka po galva (Rimantienė, 1996, p. 222; išnaša nenurodyta). VDKM jokios informacijos apie šį objektą aptiki nepavyko.

Kuršių nerija:

Alksnynė. Mirusysis palaidotas suriestas (ant šono), be iškapių; šalia rasta akmeninių kirvių gabalų, išraižomis, duobutėmis, eglutės ornamentu puoštos keramikos, šukės su skylutėmis, dugnelių, dubenelių fragmentų (Bezzenberger, 1893, p. 42–44; Rimantienė, 1974, p. 58, 1999, p. 26). **Juodkrantė.** Mirusysis palaidotas ant dešiniojo šono, sulenktoninis, prie krūtinės pritrauktomis kojomis. Galva nukreipta į priekius. Šalia galvos padėtas akmeninis kirvis bei puodo šukė (Bezzenberger, 1893, p. 42–44). **Meškos galva** (Meškadaubis). Rasti 5 palaidojimai: trys (1–3)¹ beveik sunykę, kitų dviejų (4–5) mirusiuju padėtis neidentikuota. Ikapės: du akmeniniai kirviai, laivinio kovos kirvio pentis, puodų šukės, tarp jų – vienas plončias dugnelis, puodas su rumbu prie pakraščio (Bezzenberger, 1893, p. 42–43; Rimantienė, 1974, p. 57–58, 1996, p. 302).

Lankupiai (Klaipėdos r.). Kapas, pasak Šilutės dvarininko dr. Šojaus (E. Scheu), aptiktas 1897 m., darbininkams kasant žemę dešiniajame Minijos krante, apie 150 m nuo upės kranto (Bezzenberger, 1900, p. 325). Mirusysis buvo palaidotas ant nugaros, iš-

tiestomis kojomis, virš kapo nebuvó jokio sampilo ar kauburio. Prie peties buvo padėtas greičiausiai laivinis kovos kirvis („...Steinbeil mit überhangender Schneide und hammer-artigen Bahnende...“) (Bezzenberger, 1900, p. 325). Išlikusius kaukolės fragmentus – kaktikaulio dalį ir abu virsugalvio kaulus (momenkaulius?) 1898 m. ištyrė Karaliaučiaus prof. Štyda (Stieda) ir prof. Canderis (Zander) bei nustatė, jog kaukolė buvusi „tikriausiai dolichocefalinė“, o mirusysis buvo 40–50 metų vyras (Gudelis, 1994, p. 268). Vėliau antropologinė medžiaga greičiausiai buvo grąžinta dr. Šojui, kuri, kaip ir akmeninis kirvis, tikriausiai atsidūrė jo muziejuje. Apie pastarojo išlikimą duomenų nėra, tuo tarpu kaukolės fragmentai 1950 m. buvo ištirti VU Medicinos fakulteto anatomų ir įmokslinę literatūrą įėjo kaip Kebelių kaukolė (plačiau apie šį nesusipratimą – Gudelis, 1994, p. 267–269).

Paštuva (Kauno r.). Spėjamas kapas aptiktas 1961 m. akmens amžiaus gyvenvietėje (Rimantienė, 1961š, p. 22–23). Šis kapas (?) net ir naujausioje literatūroje įvardijamas kaip priklausantis VKK (plg. Girininkas, 2002, p. 82, lent. 2; Loze, 2003, p. 94, pav. 10), nors pati tyrinėtoja vėlesniuose apibendrinamojo pobūdžio darbuose (Rimantienė, 1996) jo prie galimų virvelininkų nepriskiria. V perkasoje, duobėje 7 (gylis – apie 67 cm, ilgis – apie 180 cm): „Pačiame duobės dugne <...> rasta žmogaus kaukolės dalis, gulinti išorine puse į apačią. Jokių kitų kaulų gabalélių visoje duobėje nepastebėta“ (Rimantienė, 1961š, p. 10). Išvadose rašoma, jog „...jų [kaukolės dalį – aut. past.] padėtis pačiame duobės pakraštyje, šone, rodytų, kad mirusysis gulėjęs suriestais keiliais, ant šono“ (ten pat, p. 23). Kadangi titnagėliai, tyrinėtojos nuomone, į duobę pateko iš apatinio sluoksnio, datuoto V–VI tūkst. pr. Kr., o virš kapo duobės susiformavęs sluoksnis datuotas žalvario amžiaus pabaiga, kapas stratigrafiniu požiūriu priskirtas vėlyvajam neolitui. Vėlesnėje literatūroje šis objektas traktuojamas kaip alkas (Rimantienė, 1996, p. 301–302).

Plinkaigalis (Kėdainių r.). Iš 374 geležies amžiaus kapinyno palaidojimų du (aptikti 1981 m.) pri-

¹ Skeletams suteikiti santykiniai numeriai.

skiriami virvelininkams. Kape 241 šiaurės rytų kryptimi palaidota suriesta, paguldyta ant dešiniojo šono, sulenktonis rankomis ir po smakru pakštomas plaštakomis moteris. Įkapių neaptikta (Kazakevičius, 1981š, p. 31). Antropologiniai tyrimais nustatyta alkūnių sąnarių liga, kurią galėjo sukelti grūdų malimas rankinėmis girnomis (Jankauskas, 2001, p. 39). Kape 242 pietvakarių kryptimi palaidota suriesta, ant kairiojo šono, viena ranka pakinta po kūnu, kita sulenkta prie šlaunies moteris. Pakaušio srityje aptiktos dvi titnaginės skeltės-peiliai, prie kojos – titnaginis peilis (Kazakevičius, 1981š, p. 31). Kaukolė masyvi, dolichokraninė (Česnys, 1985, p. 22). Galima paminėti, jog šiame kapinyne būta ir daugiau panašių palaidojimų. Kape 3 mirusysis palaidotas pritrauktomis kojomis. Kapo 44 griaudai „beveik kniūbsti“, kojų kaulai sulenkti (Jablonskytė, 1938–1940š, p. 36). Abu kapai be įkapių. Vėlesnėje literatūroje kaip galimas virvelininkas minimas tik kapo 22 mirusysis (Rimantienė, 1996, p. 222; Girininkas, 2002, p. 82, lent. 2; ir kt.).

Šakyna (Šiaulių r.). Kapo radimo aplinkybės neaiškios: jų archeologiniuose šaltiniuose ar leidiniuose aptikti nepavyko (ankstyviausia literatūra – Rimantienė, 1974, p. 72 (be išnašos). Mirusiojo laidojimo kryptis ir padėtis kape neidentifikuota. Įkapė: vienas plonasienis dubenėlis įgaubtais šonais, su ausele. R. Rimantienė dubenėlį laiko ankstyvujų virvelininkų palikimu (Rimantienė, 1996, p. 222), D. Brazaitis teigia, jog dubenėlis nėra būdingas virvelininkams, todėl kapo kultūrinė priklausomybė neaiški (Brazaitis, 2003š, p. 95).

Veršvai (Kauno r.). Kapas 22 aptiktas geležies amžiaus kapinyne (iš viso tame rastas 461 kapas) (Jablonskytė, 1938–1940š). Tyrinėjimų rankraštyje

detaliai aprašyta mirusiojo padėtis: palaidotas ant dešiniojo šono, šiaurės vakarų kryptimi, viena ranka pakinta po galva, kita ištiesta, kojos sulenkotos per kelius ir sukryžiuotos, galva atlošta (miego pozė). Jokių radinių neaptikta (p. 24). Vėliau R. Rimantienė teigė, kad šiam kapui greičiausiai priklausė greta aptiki pėdsakai: ankstyvojo tipo taurių šukės, keli retušuoti titnagai (Rimantienė, 1996, p. 222). Kaukolė masyvi, dolichokraninė (Česnys, 1985, p. 22). Galima paminėti, jog šiame kapinyne būta ir daugiau panašių palaidojimų. Kape 3 mirusysis palaidotas pritrauktomis kojomis. Kapo 44 griaudai „beveik kniūbsti“, kojų kaulai sulenkti (Jablonskytė, 1938–1940š, p. 36). Abu kapai be įkapių. Vėlesnėje literatūroje kaip galimas virvelininkas minimas tik kapo 22 mirusysis (Rimantienė, 1996, p. 222; Girininkas, 2002, p. 82, lent. 2; ir kt.).

Latvijos teritorija

Lubāna apyežeris:

Abora I. Iš 61 vėlyvojo neolito kapo (kapinynas-akmens amžiaus gyvenvietės teritorijoje, tyrinėtas 1970–1971 m.) virvelininkams priskiriama kapų 2,7 arba 8 individai (plg. atitinkamai Gerhards, 2003, p. 118; Loze, 2003, p. 96; Girininkas, 2002, p. 82, lent. 2). Visi mirusieji (suaugusieji – kapai 6, 33, 55, 56, 57, vaikai – kapai 10, 12, 14) palaidoti suriesti (Loze, 1979, c. 44–46; 1987, c. 52; 2003, c. 96). Įkapių aptikta kapuose 6, 10 ir 33: 2 gintariniai kabučiai, amuletas iš žvėries danties (kapas 6), 1 gintarinė sagutė, amuletas iš žvėries danties (kapas 10), 1 cilindrinis gintarinis karolis, 2 gintariniai raktų formos kabučiai (kapas 33) (Loze, 1979, c. 49–51). Dolichokranija pasižymi tik kapo 33 individu. Vyraujantis antropologinis tipas – mezokraninis (platus, suplokštęs veidas) (Денисова, 1975, c. 68).

Kvāpāni II. Iš 15 vėlyvojo neolito gyvenvietėje aptiktų kapų (tyrinėta 1974 ir 1976 m.) 4 priskiriama

² Tiriamas stabilių anglių ir azoto izotopų santykis kaulų kolagene ir pagal jį nustatoma, koks maistas (jūrinės ar žemyninės kilmės, augalinis ar gyvulinis) vyravo individu mityboje. Paprastai tyrimai atspindi mitybą pastaraisiais 20 gyvenimo metų (jei mėginys imamas iš kaulo) arba mitybą vaikystėje (jei imamas dantų emalio mėginys) (Danforth, 1999, p. 4–5).

³ Šis kapas smarkiai suardytas (Loze, 1979, c. 44), be įkapių, vėlesnėje literatūroje tarp suriestų palaidojimų neminimas (Loze, 2003, p. 96).

VKK (kapai 7, riomis kryptinės) jo būti palaidoti aptikta tik kapinėmis tyrimais be mezokraninės.

Kreiči. Iš 1957 m.) 6 l. (Крайнов, Ло lent. 2; Gerhards laidoti suriesti vienas – ant kaukolės (kapas 1) trauktomis kojų kapuose 5 ir 12, no iltis (kapas fragmentas (karininkas, 2003, pių nera (Kapas individu turėjus – europidinės).

Zvejnieki. skiriamas virvelininkas 1987, p. 126; Girininkas, 2002, p. 72, 183, 2003, p. 186 – paauglių (kapas 1) kapas (pagal G. Kyto vyro kapa mezolito laikotarpį Lūgas, Zagorskių suriestoje padėti nustatytos lyties pių rasta tik trumfonas, du kaukolės, 186 – dvi kaukolės, 1987, p. 137). Kapų 137 ir 138 individų stabilių žmonių mityba laikotarpiais daugelis pagrindą sėdinti Lūgas, Zagorskių tyrimai galėtų.

dotas ant de-
viena ranka
ulenktos per
iego poza).
2. Rimantie-
klausė greta
šukės, keli
222). Kau-
985, p. 22).
būta ir dau-
ysis palai-
4 griaudiniai
(Jablonsky-
pių. Véles-
as minimas
p. 222; Gi-

apinynas –
, tyrinėtas
i kapą 2, 7
rds, 2003,
002, p. 82,
6, 33, 55³,
oti suriesti
c. 96). Įka-
niai kabu-
1 gintarinė
10), 1 ci-
to formos
51). Doli-
Vyraujan-
s (platus,
5, c. 68).
rietėje ap-
riskiriami

žemyninės
o metų (jei
mas (Loze,

VKK (kapai 7, 9, 10, 13). Visi mirusieji palaidoti įvai-
riomis kryptimis, suriesti, du iš jų (kapai 7 ir 10) galė-
jo būti palaidoti suristi. Įkapė – gintarinis kabutis –
aptikta tik kape 13 (Loze, 1979, c. 53). Antropologi-
nais tyrimais nustatyta kapo 7 individuo priklausomy-
be mezokraniniams tipui (Denisova, 1975, c. 68).

Kreiči. Iš 23 kapų (kapinynas tyrinėtas 1956–
1957 m.) 6 laikomi virvelininkų palaidojimais
(Krainov, Loze, 1987, c. 52; Girininkas, 2002, p. 82,
lent. 2; Gerhards, 2003, p. 118). Trys mirusieji pa-
laidoti suriesti, ant dešiniojo šono (kapai 10, 12, 14),
vienas – ant kairiojo šono, pritrauktasis prie krūtinės
keliais (kapas 5), du – ant nugaros, prie krūtinės pri-
trauktomis kojomis (kapai 9, 23). Įkapių aptikta tik
kapuose 5 ir 12: penkiolika žvérių dantų amuletų, šer-
no iltis (kapas 5), ornamentuoto kaulinio dirbinio
fragmentas (kapas 12) (Zagorskis, 1961, p. 3–18; Gi-
rininkas, 2003, p. 82, lent. 2; kitur nurodoma, jog įka-
pių nėra (Krainov, Loze, 1987, c. 52). Kapo 5
individus turėjo mongolodinių, kapų 12 ir 23 indivi-
dų – europidinių bruožų (Zagorskis, 1961, p. 18).

Zvejnieki. Iš 308 kapų 11–13 palaidojimų pri-
skiriama virvelininkams (plg. atitinkamai Zagorskis,
1987, p. 126; Loze, 1992, p. 315; Gerhards, 2003;
Girininkas, 2002, p. 82, lent. 2), iš jų – 3 vyru (ka-
pai 72, 183, 203), 3 moterų (kapai 137, 202, 308), 3
paauglių (kapai 186, 303, 307) ir 1 vaiko (kapas 88)
kapas (pagal Gerhards, 2003, p. 121; virvelininku lai-
kyto vyro kapas 197 datuotas radiokarbonu ir gauta
mezolito laikotarpio data – 6410 ± 95 BP (Eriksson,
Löugas, Zagorska, 2003, p. 4, lent. 1). Visi palaidoti
suriestoje padėtyje, moterys ant kairiojo, vyrai ir ne-
nustatytos lyties individai – ant dešiniojo šono. Įka-
pių rasta tik trijuose kapuose: 88 – amfora, 137 –
amfora, du kauliniai kabučiai, kaulinė yla ir kaltas,
186 – dvi kaulinės antrankinės plokštélės (Zagorskis,
1987, p. 126; Girininkas, 2002, p. 82, lent. 2).
Kapų 137 ir 186 (taip pat Selgas ir Sarkaņi kapų)
individų stabiliųjų izotopų tyrimas parodė, kad šių
žmonių mityba smarkiai skyrėsi nuo ankstyvesniais
laikotarpiais datuojamų Zvejnieki bendruomenių –
jos pagrindą sudarė sausumos maistas (Eriksson,
Löugas, Zagorska, 2003, p. 1–25). Manoma, kad šie
tyrimai galėtų tiki ir kaip chronologinis indikato-

rius (pvz., kapo 197 individu analizės rezultatai atiti-
ko mezolitinę grupę; ten pat, p. 15), tačiau anksčiau
minėtieji Plinkaigalio kapo 241 individu tyrimai pa-
rodė, kad virvelininkų mityba gali būti tokia pat kaip
mezolito – ankstyvojo/viduriniojo neolito gyventojų.

Atkalni. Kapas aptiktas 1988 m. Grobiņa arche-
ologiniame komplekse, Atkalni kapinyne. Mirusioji
palaidota ant kairiojo šono, šiaurės rytų kryptimi. Įka-
pių: akmeninis įtveriamasis kirvelis, dvi titnaginių
skeltės-peiliai, gremžtukas, nuoskala (Petrénko,
1989š, c. 19–21; Gerhards, 2003, p. 121).

Bālas. Tarp 60 geležies amžiaus kapinyno kapų
dviejuose jų (kapai 15 ir 18) mirusiosios palaidotos
ant kairiojo šono (kape 15 į šoną pasuktos tik kojos),
šiaurės vakarų kryptimi. Kape 5 aptikta keramikos
su stambiomis mineralinėmis priemaišomis šukė
(Ozoliņš, 1926š; Gerhards, 2003, p. 121).

Grīnerti. 1935 m. tyrinėjimų metu geležies am-
žiaus kapinyne rasti 8 kapai, tarp jų – du (vyro ir
moters) palaidojimai ant šono. Vyras (kapas 7) pa-
guldytas ant dešiniojo, moteris (kapas 8) – ant kai-
riojo šono. Įkapių neaptikta (Šnore, 1935š, p. 4, 6;
Gerhards, 2003, p. 118, 121).

Krīgāni. Ežero saloje viename iš 4 kapų miru-
sis (kapas 2) palaidotas ant dešiniojo šono, be įka-
pių (Stubavs, 1980, p. 91; Gerhards, 2003, p. 121).

Promulti. Tarp 14 XVI–XVII a. kapinyno kapų
viename (kapas 11) mirusysis palaidotas suriestas,
sukryžiuotomis ant krūtinės rankomis, ant dešiniojo
šono, pietyčių kryptimi. 10 cm virš palaidojimo ap-
tikta titnago nuoskala. Netoli rasta virvelinės ke-
ramikos šukių, laivinio kovos kirvio fragmentas
(Urtāns, 1985š, p. 17; 1986, p. 115–117).

Reznes. Kapas aptiktas 1969 m. bronzos amžiaus
pilkapyno tyrinėjimų metu. Kape (pilkapis 4, kapas
3) palaidota suriesta, ant kairiojo šono, be įkapių
(Graudonis, 1969š; Gerhards, 2003, p. 121) mote-
ris. Palaidojimas interpretuojamas kaip priklausanti
VKK (Graudonis, 2001, p. 146).

Rutenieki. Akmens amžiaus gyvenvietėje (tai
pirmoji, dar 1932 m. Latvijoje aptikta VKK gyven-
vietė (Šturms, 1946, p. 1–14) aptikta V–R kryptimi
orientuota maždaug 2x0,6 m dydžio duobė, kurioje
rasta laivinės kirvis, titnaginis kaltelis, titnaginis strė-

lės antgalis, eglute ornamentuotų keramikos šukiu bei du apdegusio kaulo fragmentai (ten pat, p. 3–4; kitur nurodoma vienintelė įkapė – laivinis kirvis (Крайнов, Лозе, 1987, c. 52). Pirmojoje publikacijoje tyrinėtojas teigė, jog lieka neaišku, kaip interpretuoti šį objektą (Šturm, 1946, p. 3), vėliau šis objeketas įtrauktas į VKK kapų sąrašą (Šturm, 1970, p. 285, Girininkas, 2002, p. 82, lent. 2).

Sarkani. Pavienis palaidojimas aptiktas 1995 m. Mirusysis palaidotas suriestas, paguldytas ant šono, rytu kryptimi. Įkapės: laivinis kirvis, kaulinė antraninkė plokšteliė, puodų šukės. Pastebėta dviejų kaklo slankstelių patologija (Grasis, 1996, p. 60–61).

Selgas. Dvigubas suaugusiojo (1) ir vaiko (2) kapas aptiktas 1995 m. Suardytas, todėl mirusiuju padėtis kape neaiški (greičiausiai kapo 1 mirusysis gulėjo suriestas ant nugaros). Itin turtingos įkapės: amfora, titnaginė skeltė/peilis, kaulinis kaltas, kaulo, rago fragmentai, 2 kaulinės ylos, puodų šukės, kriauklė (Grasis, 1996, p. 62–65; Girininkas, 2002, p. 82, lent. 2).

Aizupe. Objeketas minimas kaip virvelininko kapas. Apie griaūčius žinių nėra, radiniai: kirvis su skyle kotui, titnaginis kirvelis, raginis durklas (Šturm, 1970, p. 285).

Andriņi. Kaip ir Aizupe, Andriņi vietovės radiniai interpretuojami kaip VKK kapo įkapės. Aptikti laivinis kirvis ir titnaginis kirvelis (abu radiniai dingę) (Šturm, 1970, p. 285).

Kandava. Aptiktas plokštinis kapas⁴ su įkape – laiviniu kirviu ir kapas pilkapyje 2, kuriame rastas akmeninis kirvis (Šturm, 1970, p. 285).

Tāmas. Minimas kaip VKK kapas, įkapė – laivinis kirvis (Šturm, 1970, p. 285)⁵.

Tojāti. Pavienis palaidojimas be įkapių (Girininkas, 2002, p. 83, lent. 2).

Estijos teritorija

Ardu. 1931 m. kasant žvyrą buvo aptiktas kapas 1 (Indreko, 1935, p. 210). 1936 m. R. Indreko vos už 1,5 m nuo pirmojo kapo aptiko antrą skeletą (ka-

pas 2) (Indreko, 1938, p. 185–186). Mirusieji – vyrai – palaidoti ant dešiniojo šono, suriesti, galvomis į šiaurę (kape 1 palaidoto mirusiojo amžius galėjo būti apie 60 m. (Šturm, 1970, p. 291). Įkapės: akmeninis kaltas, titnaginis (?) peilis, kaulinės ylos fragmentas, kaulinė lazdelė pastorinta vidurinija dalimi (kapas 1), laivinis kirvis, eglute ornamentuotos keramikos šukės, akmeninis kaltas, yla iš avies ar ožkos kaulo, kaulinė lazdelė pastorinta vidurinija dalimi (labai panaši į rastąją kape 1), titnaginis peilis, raginis perforatorius (?), titnago retušavimui skirtas spaustukas (kapas 2) (Indreko, 1938, p. 185–196; Янитс, 1952, c. 55–56).

Jalukse. Yra žinių, kad žvyryne rasta 11 kapų, kuriuose mirusieji palaidoti kniūbsti. Prie vieno jų aptikta 13 kabučių iš žvérių dantų. Šis objektas kaip vėlyvojo neolito kapas žemėlapyje pažymėtas tik ankstyvojoje literatūroje (Янитс, 1952, c. 54, pav. 14; pabrėžiamas, kad informacija nėra patikima), vėliau jis minimas tik tekste ir žemėlapyje nepateiktas (Jaanits, Laul, Lõugas, Tõnisson, 1982, p. 100).

Kunila. Rasti du pavieniai vyru kapai (prieš tai atsitiktinai buvo rastas dar vienas masyvus skeletas (kapas 3) su laiviniu kirviu šalia, tačiau iškeliamas subyrėjo (Янитс, 1983, c. 85). Vienas mirusysis (kapas 1) buvo palaidotas pietryčių kryptimi labai suriestas, sulenkėtomis rankomis. Įkapės: laivinis kirvis, titnaginis peilis, du peiliai, pagaminti iš šerno ilties, ir du šerno dantys; netoli skeleto rastas akmeninis kaltelis. Kito kapo (kapas 2) mirusiojo kaulai buvo išsklaidyti kapo 3 radimo metu, todėl padėtis neidentifikuota. Gali būti, jog šis palaidojimas ankstyvesnis už kapų 1 ir 3, kadangi kairės kojos kaulai gulėjo po kapo 1 skeleto kaukole. Įkapės: balto titnago kaltelis, du akmeniniai galastuvai, trys kiaulės kaulai. Maždaug 5 m atstumu nuo kapų aptikta naminės kiaulės kaukolė (Jaanits, 1948; Šturm, 1970, p. 286; Янитс, 1952, c. 57–58). Kapo 1 individu antropologine analizė parodė, kad jam būdingi požymiai artimesni Šukinės-duobelinės keramikos atstovams, nei virvelininkams. Kapo

⁴ Kandava, Kunila, Sope, Kūlasema, Kõljala, Koki, Haapsi skeletams suteikti santykiniai numeriai.

⁵ LVM archyve pavyko aptiki 1930 m. vykusio Baltijos archeologų kongreso parodos iliustruotą katalogą (Baltijas... 1930) pagal šį bei vokiečių kalba išspaustintą katalogą (Katalog... 1930) nustatyta, kurie laiviniai kirviai aptiki Kandava ir Tāmas kapuose.

2 individu
(antropolo-
ras, siaur-
tui (Янит-

Sope
vienas pa-
(Янитс,
lent. 2). K-
moterys (к-
тис nenust-
no, PR (к-
1970, p. 2-
traukti pri-

menų kri-
dirbinių f-
puodelis,
niai dirbi-
po 3 aplin-
pagaminti
aptiktas 1-
klausė kap-
dimoje pa-
kirvis (Ja-
103; Šturm,

Tamu-
néjimu 19-
p. 9). Vis-
niojo šon-
(kapai 2 i-
aptiki 1-
(Янитс, 1-
ant kairio-
vakarų (к-
beržo toši-
jvyniotas
viso rasti
Tõnisson,
ankstyves-
tarinis kab-
lent. 2; O-

⁶ Ši ir t-
susipažinti
dėkoja.

rusieji – vyti, galvomis nžius galėjo įkapės: akės ylos fragmniaja dalimi entuotos keavies ar ožvidurinija nagninis peivimui skir. p. 185–196;

ta 11 kapų, ie vieno jų jektas kaip ymētas tik 54, pav. 14; na), vėliau epeateiktas p. 100).

i (prieš tai us skeletas iškeliamas usysis (kabai suriesnis kirvis, no ilties, ir inis kaltevo išsklai- ntuota. už kapų 1 apo 1 ske- du akme- daug 5 m ukolė (Ja- 52, c. 57– ė parodė, -ės-duobe- ms. Kapo

2 individu ilgieji kaulai buvo itin masyvūs, o veidas (antropologams pavyko išmatuoti tik veido dalį) – siauras, siaura nosimi, artimas dolichokraniniam variantui (Янитс, 1983, c. 86–87).

Sope. Trys iš dešimties palaidojimų kapinyne ir vienas pavienis kapas priskiriami virvelinkams (Янитс, 1952, c. 53–54; Girininkas, 2002, p. 83, lent. 2). Kapinyne aptikti 3 mirusieji – dvi apie 30 m. moterys (kapai 1 ir 2), vieno mirusiojo (kapas 3) lytis nenustatyta – palaidoti suriesti, ant dešiniojo šono, PR (kapas 1) ir ŠV (kapas 2) kryptimi (Šturm, 1970, p. 291); kapo 1 mirusiosios keliai smarkiai pri- traukti prie krūtinės, kape 2 – po petimi sukrauta akmenų krūsnelė. Įkapės: kaulinė yla, keli kaulinių dirbinių fragmentai, kiaulės dantis (kapas 1), molinis puodelis, upinė kriauklė, kaulinė yla (kapas 2), kauliniai dirbiniai, upinės kriauklės, gintarinis žiedas (kapo 3 aplinka). Visi kapinyne aptikti kauliniai dirbiniai pagaminti iš ožkos ar avies kaulų. Pavienis kapas (4), aptiktas 150 m nuo kapyno, tikriausiai taip pat pri- klausė kapinynui. Mirusysis palaidotas greičiausiai sėdimoje padėtyje. Įkapės: 2 laiviniai kirviai, akmeninis kirvis (Jaanits, Laul, Lõugas, Tõnisson, 1982, p. 102–103; Šturm, 1970, p. 291; Янитс, 1952, c. 53–54).

Tamula. Pirmųjų kapyno (su gyvenviete) tyrinėjimų 1942 m. metu rasti trys kapai (Indreko, 1942, p. 9). Visuose mirusieji palaidoti suriesti, ant dešiniojo šono, šiaurės vakarų (kapas 1) ir šiaurės rytų (kapai 2 ir 3) kryptimi. Dar trys (kapai 19, 21, 22) aptiki 1938–1946 m. vykusių tyrinėjimų metu (Янитс, 1959, c. 102). Čia mirusieji palaidoti suriesti, ant kairiojo šono, pietvakarių (kapas 19) ir šiaurės vakarų (kapai 21 ir 22) kryptimi. Kape 22 aptikta beržo tošės: manoma, kad mirusysis galėjo būti iš ją ižyniotas (Mirja Ots (EAI) žodinė informacija). Iš viso rasti 25 palaidojimai (Jaanits, Laul, Lõugas, Tõnisson, 1982, p. 80, pav. 4), kiti 19 kapų laikomi ankstyvesniais už anksčiau minėtuosius. Įkapė: gintarinis kabutis, rastas kape 2 (Girininkas, 2002, p. 84, lent. 2; Ots, 2003, p. 97; Янитс, 1952, c. 59).

Käo⁶. Pavienis kapas. Mirusysis palaidotas ištiestas, ant nugaros, šalia aptiktas titnaginis peilis (Янитс, 1952, c. 59). EAI archyve apie palaidojimą duomenų nėra: minimas tik šioje vietovėje rastas titnagas ir akmeninis kirvis su skyle kotui.

Koogu. Objeketas sunaikintas atsitiktinio radimo metu 1902 m., žinomas tik iš pasakojimo. Vienur minimas kaip pavienis kapas (Girininkas, 2002, p. 84, lent. 2), kitur – kaip objektas su neidentifikuotu individu skaičiumi (šalia išbarstyti kaulų buvo rasti du akmeniniai kirviai (Янитс, 1983, c. 87). EAI archyviniuose išrašuose nurodoma, jog „buvo rasta daug skeletų“. E. Šturm taip pat mini daug skeletų ir du akmeninius kirvius, rastus prie dviejų iš jų; vienas kirvių buvęs laivinis (Šturm, 1970, p. 287).

Muhu sala:

Külasema. Du kapai rasti 1876 ir 1900 m. (pirmasis yra anksčiausiai Estijos teritorijoje aptiktas VKK palaidojimas; Indreko, 1935, p. 202; Янитс, 1952, c. 53). Kape 1 aptiktas laivinis kovos kirvis, pagal kurį panašūs kirviai vadinami Külasema tipu (Янитс, 1952, c. 56–57). E. Šturm mini, kad rastas ir kaulinis žeberklas (Šturm, 1970, p. 286). Kape 2 mirusysis palaidotas rytų–vakarų kryptimi, rasta keletas kabučių iš žvérių dantų. Abu palaidojimai pavieniai, aptikti keleto kilometrų atstumu vienas nuo kito (Šturm, 1970, p. 286; Янитс, 1952, c. 57).

Saaremaa sala:

Koki. Objektas rastas 1917 m. Yra duomenų, kad čia buvo aptikti trys skeletai ir akmeninis kirvis su skyle kotui. E. Šturm, L. Jaanits nurodo, jog tai buvęs laivinis kirvis (Šturm, 1970, p. 286; Янитс, 1952, c. 57). Medžiaga neišliko (žinios iš EAI archyvo). **Kõljala.** Kasant smėlį aptiki trys skeletai, vienas jų – suriestas, kitų padėtis neidentifikuota; minima ochra (žinios iš EAI archyvo), E. Šturm nurodo, jog buvo rasti 2 mirusieji, iš jų vienas (2) palaidotas ištiestas ant nugaros piestryčių–šiaurės

⁶ Ši ir tolesnė informacija apie galimus VKK Estijos kapus, rastus prieškariu, surinkta EAI archyve. Su archyvine informacija susipažinti leido ir pagrindinę informaciją iš estų kalbos vertė archyvo darbuotoja archeologė Mirja Ots, už ką autorė nuoširdžiai dėkoja.

vakarų kryptimi (Šturm, 1970, p. 286). Pastarajam ant krūtinės buvo padėti 7 žiedai, pagaminti iš skaliūno. Taip pat rasti penki kabučiai iš ruonio, ūdros ir laukinės katės dantų bei akmeninis kirvis (Šturm, 1970, p. 286; Янитс, 1952, c. 57). Antropologiniai tyrimais nustatyta vieno Kõljala individu priklausomybė mezokraniniams tipui (Марк, 1956, c. 212). **Saia.** Apie objektą išlikusi labai skurdi informacija: žinoma tik tiek, kad 1927 m. šioje vietoje buvo iškasta kaulų ir laivinės kirvis (žinios iš EAI archyvo).

Tika. Kapas rastas 1934 m. kelio tiesimo darbų metu (Indreko, 1938š). Apie laidoseną duomenų nėra. Įkapės: eglute ornamentuotos keramikos šukės, kaulinis žeberklas ir ožkos ar avies dantis (Šturm, 1970, p. 286; Янитс, 1952, c. 57). **Tutku.** Apie šį objektą R. Indreko girdėjo iš žmonių pasakojimų, esą čia buvo rasti du palaidojimai ir keramikos šukių (Indreko, 1938š). E. Šturm nurodo 3 skeletus (Šturm, 1970, p. 286). Greičiausiai kapai aptiki taip pat kelio tiesimo darbų metu 1934 m., kadangi Tika ir Tutku radimvietės yra to paties kelio priešingose pusėse.

Karlova (Tartu). Pavienis kapas. Mirusysis (vyras) palaidotas ištiestas, šiaurės–pietų kryptimi. Mirusiajam ant krūtinės buvo uždėtas gana didelis kalkakmenis. Įkapės: laivinės kirvis, tribriaunis strėlės antgalis iš filito, gyvulių kaulai (pastarieji nurodyti tik E. Šturm darbe) (Šturm, 1970, p. 287, 291; Янитс, 1952, c. 57).

Kivisaare. Kapinyne, tyrinėjamame su pertraukomis nuo 1914 m., iš viso aptikta apie 40 kapų. Dauguma jų suardyti. Pagal aptiktą bronzinę pjautuvėlį kapinynas datuotas II tūkst. pr. Kr. pabaiga (Янитс, 1952, c. 59). Nors šis paminklas estų autoriu darbuose anksčiau buvo minimas ir kalbant apie vėlyvojo neolito kapus (Jaanits, Laul, Lõugas, Tõnisson, 1982, žem. 4; Янитс, 1952, c. 54, рис. 14), konkretūs galimi šio laikotarpio kapai nebūdavo nurodomi. 2002 m. L. Lõugas pagal šuns dantų kabučių analogijas iš Zvejnieki kapyno nustatė, kad mažiausiai keletas kapų turėtų būti neolito laikotarpio, tačiau konkretių laikotarpį atspindinčių radinių neaptikta.

2004 m. rasta 14 virvelinės keramikos fragmentų, dauguma pastaraisiais metais aptiktų kapų greičiausiai buvo suardyti XX a. pradžioje mirusiuosius perlaidojant (Kriiska, Lõhmus, 2005, p. 36).

Ämari⁷. Rasta žmonių kaulų, angliukų, 5–6 m nuo kaulų radimvietės – akmeninis kirvis (Янитс, 1952, c. 56; EAI archyvas). E. Šturm mini laivinės kirvių (Šturm, 1970, p. 286).

Haapsi (Peipu ežero pakrantė). Yra žinių apie aptiktus du palaidojimus ir juose buvusius du laivinės kirvius (Янитс, 1952, c. 59; EAI archyvas). E. Šturm duomenimis, kirvis buvęs vienas (Šturm, 1970, p. 286).

Kisuvere. Kalvelėje rasta žmogaus kaulų (kaukolės dalys), laivinės kirvis (Янитс, 1952, c. 54; EAI archyvas) ar jo fragmentas (Šturm, 1970, p. 286).

Lehola. Rasta žmogaus kaulų (kaukolė?), šalia jų – akmeninis kirvis su skyle kotui (Šturm, 1970, p. 286; Янитс, 1952, c. 56; EAI archyvas).

Metsiku. 1878 m. rasta žmogaus kaulų ir akmeninis kirvis (Янитс, 1952, c. 56; EAI archyvas).

Pajuveski. Kalvelėje rasta žmogaus kaulų ir akmeninis kirvis (Янитс, 1952, c. 54; EAI archyvas).

Tuula. Rasta žmogaus kaulų ir titnaginis ietigalis (Янитс, 1952, p. 56; EAI archyvas).

Apžvelgus ir išanalizavus literatūrą bei šaltinius, galima konstatuoti, kad šiuo metu Rytų Baltijos regione (Lietuvoje, Latvijoje ir Estijoje) VKK priskiriami 106 kapai (atitinkamai 18, 45 ir 43). Skirstant kapus į patikimumo grupes (2 lent.) patikimiausiais požymiais laikyta radiokarbono datos (žr. Žukauskaitė, 2005, p. 125, lent. 1) ir įkapių komplektas. Atsižvelgta į informacijos patikimumą bei galimybę ją pagausinti. Žemiau pateikiamas pagrindinių kriterijų, kuriais remiantis kapai paprastai priskiriami VKK, komentaras.

Paminklo tipas. Galima išskirti pagrindinius archeologinių paminklų tipus, kuriuose aptinkami virvelininkų kapai:

A. Kapai ar kapų grupės akmens amžiaus kapių nynuose, kur virvelininkai – chronologiškai vėlyviau-

⁷ Apie šį ir kitus žemiau aprašytus objektus yra išlikusi tik žodinė informacija: 1921–1923 m. Estijoje vyko ekspedicijos, kurių metu apklausti vietos gyventojai ir užfiksuoti jų pasakojimai (žinios iš EAI archyvo).

fragmentų, u greičiau- uosius per-

uk, 5–6 m is (Янитс, nini laivin

žinių apie is du laiv- archyvas). as (Šturm, 1970,

aul (kau- c. 54; EAI 1, p. 286). plė?), šalia rums, 1970,).

u ir akme- nyvas). aul ir ak- archyvas). nis ietiga-

i šaltinius, ijos regio- priskiriami ant kapus į požymiais ité, 2005, elgta į in- usinti. Že- remiantis us.

dinius ar- kami vir- aus kapi- velyviau-

cijos, kurių

sia ar to paties laikotarpio su vadinaisiais vietiniai gyventojais grupė (Donkalnis, Spiginas, Kreči, Zvejnieki, Sope, Tamula).

B. Kapai ar kapų grupės geležies amžiaus kapinynuose ir gyvenvietėse, senkapiuose, pilkapynuose, kur virvelininkų kapai – ankstyviausi palaidojimai (Plinkaigalis, Kalniškiai, Atkalni, Bālas, Grīnerti, Krīgāni, Promulti, Reznes).

C. Kapai ar kapų grupės akmens amžiaus gyvenvietėse (Alksnynė, Juodkrantė, Meškos galva, Abora I, Kvāpāni II, Rutenieki).

D. Pavieniai palaidojimai (likusieji kapai).

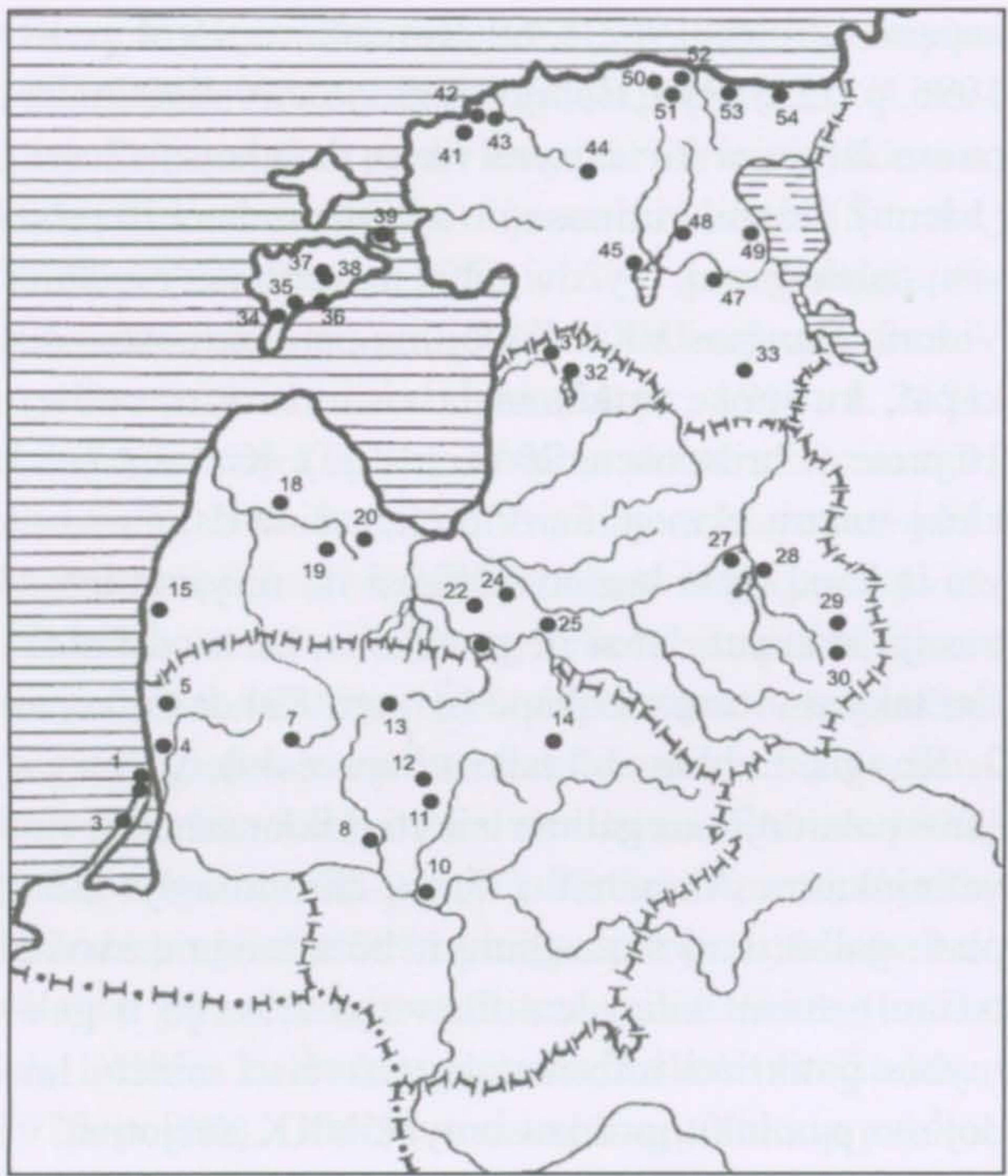
Pagal tai, kokiais kriterijais remiantis anksčiau minėti kapai traktuojami kaip VKK, galima teigti, kad šiuo atžvilgiu „problemiškiausi“ yra B ir D tipų paminklai. Geležies amžiaus kapinynuose, senkapiuose ar pilkapynuose dauguma virvelininkų palaidoti be įkapių (Bālas, kapas 18, Grīnerti, Promulti, Reznes), o jų kultūrinė priklausomybė nustatyta remiantis laidojimo forma (ant šono) ar antropologiniais parametrais (Gerhards, 2003, p. 118–131). Pavienių palaidojimų grupėje pagrindine problema laikytinos mažas informacijos patikimumas, ypač Latvijos (Aizupe, Andriņi, Kandava, Tāmas, Tojāti) ir Estijos (Käo, Kūlasema, Koki, Kõljala, Saia, Tuttu, Karlova, Āmari, Haapsi, Kisuvvere, Lehola, Metšiku, Pajuveski, Tuula) laidojimo paminklų atveju. Dauguma pavienių kapų rasta praėjusio šimtmečio pradžioje, dažnai nėra aišku, ar antropologinę medžiagą galima sieti su toje vietovėje aptiktais archeologiniais radiniais, ypač tų paminklų, apie kuriuos turima tik žodinės informacijos, – galbūt palaidojimai ir radiniai net nėra to paties laikotarpio, nes neaišku, ar pastarieji yra įkapės, ar tiesiog rasti toje pačioje vietovėje. Dar viena problema yra tai, kad nemaža dalis medžiagos (tieka archeologinės, tieka antropologinės) neišliko, todėl nėra galimybė ateityje gauti papildomos informacijos (pvz., radiokarbono datų).

Įkapės. Vienas pagrindinių virvelininkams priskiriamų radinių tipų yra laiviniai kirviai. Ilgą laiką šie kirviai laikyti pagrindine VKK paminklų datavimo priemone. Manoma, jog atsitiktinai rasti šie dirbiniai galėjo priklausyti sunykusiems virvelininkų

kapams (Янитс, 1952, c. 60; Rimantienė, 1974, p. 18; 1996, p. 222). Rytų Baltijos regiono virvelininkų kapuose laiviniai kirviai yra viena dažniausiai įkapių (1 lent.). Kapai, kuriuose jie aptiki, sudaro 20 proc. visų palaidojimų, t. y. dvigubai daugiau nei randama Vidurio Europos VKK laidojimo paminkluose – čia kapai, kuriuose randama laivinių kirvių, sudaro 10 proc. (Christensen, 2004, p. 153). Kiek mažesnį kiekį sudaro akmeniniai kirviai, tačiau dauguma jų yra iš kapų, apie kuriuos išlikusi tik rašytinė informacija ir ta pati labai fragmentiška, be to, dažniausiai tai yra vienintelė įkapė (Āmari, Kandava, kapas 2, Koogu, Lehola, Metsiku, Pajuveski), vargu, ar šiuos palaidojimus galima laikyti priklausančiais virvelininkams. Akmeninių kirvių chronologija labai plati: galbūt tarp šių radinių ir būta laivinių kirvių, tačiau neturint kitų identifikavimo kriterijų ir galimybės patikrinti informaciją, anksčiau minėtų laidojimo paminklų priklausomybė VKK abejotina.

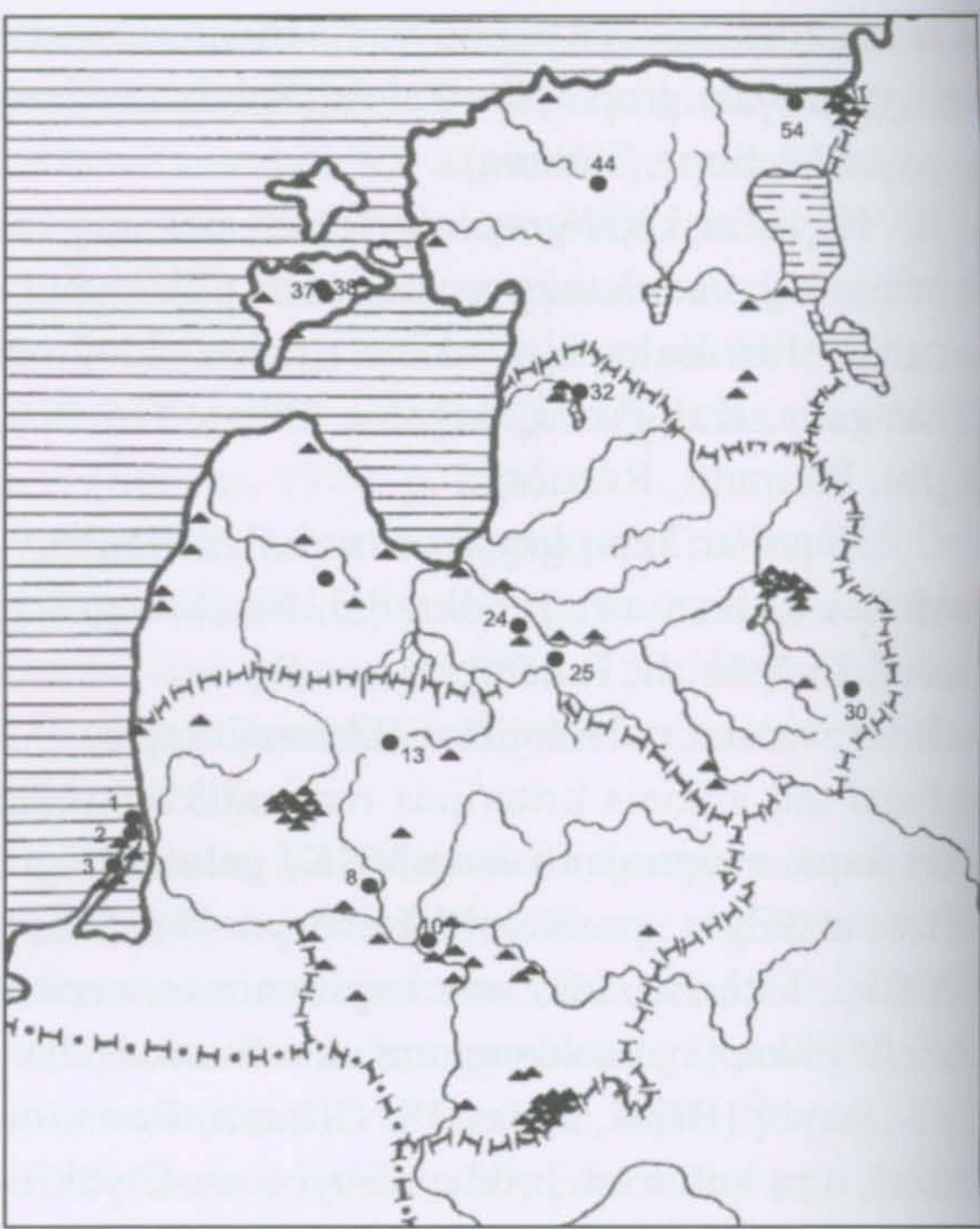
Bene vienintelė VKK laidojimo vietų ir gyvenviečių sąsaja – keramika. Palyginus kapų su keramikos įkapėmis ir gyvenviečių / radimviečių pasiskirstymą (3 pav.) galima pastebeti, kad kapai, kuriuose aptikta keramikos, yra santykinai toli nuo pagrindinių virvelinės keramikos radimviečių. Gana didelis ir virvelininkams priskiriamų kapų be įkapių skaičius – jie sudaro beveik pusę visų laidojimo paminklų (44 iš 106; 2 pav., 2 lent.). Tokie kapai paprastai priskiriami VKK atsižvelgiant į laidojimo formą – mirusiojo guldymą ant šono (apie ši kriterijų žr. žemiau).

Laidojimo forma. Paprastai Rytų Baltijos regiono kapai, kuriuose mirusieji palaidoti ant šono ir be įkapių, traktuojami kaip priklausantys VKK (Loze, 2003, p. 94). Vis dėlto tokia laidosena būdinga ne tik virvelininkų bendruomenėms. Tai ganėtinai universalus reiškinys, plačiai paplitęs laike ir erdvėje. Ankstyviausi suriestų mirusiuju palaidojimai Vakarų Europoje datuojami viduriniuoju paleolitu. Suriestų mirusiuju laidojimas mezolito ir neolito laikotarpiu vyrao Pietvakarių Europos ir Azijos regionuose (Алекшин, 2000, c. 2–3), tokia laidosena buvo būdinga ir įvairiomis bronzos amžiaus bendruomenėms. Palaidotų ant šono mirusiuju pasitaiko ir tarp viduriniojo geležies amžiaus kapų: pvz., IV–VI a. Mau-

2 pav. VKK kapų su įkapėmis paplitimas Rytų Baltijos regione⁸.

džiorų kapinyne (Kelmės r.) aptikti trys kapai (45, 70 ir 129), kuriuose mirusieji palaidoti ant dešiniojo šono (Valatka, 1984, p. 8–9), V–VI a. Plinkaigalio kapinyne, be VKK kapų, aptikti dar 2 moterų kapai, kuriuose griauciai gulėjo ant kairiojo (135¹⁰) ir dešiniojo (177) šono (Kazakevičius, 1993, p. 27). Antropologiniai tyrimais nustatyta, kad kape 177 palaidota moteris sirgo tuberkulioziniu spondilitu, pažeidusiu stuburo slankstelius, todėl turėjo ryškią kuprą – tai ir lėmė jos palaidojimą tokia poza (Kazakevičius, 1993, p. 29). Nors šiuose kapuose mirusieji nėra suriesti, tik paguldyti ant šono, tarp Rytų Baltijos regiono virvelininkams priskiriamų kapų taip pat galima rasti daugybę palaidojimų, kur mirusieji guli ant šono, vos palenkтомis kojomis arba ant nu-

3 pav. VKK kapų su keramikos įkapėmis (●) ir VKK gyvenviečių (▲) paplitimas Rytų Baltijos regione⁹.

garos, pasuktomis į šoną kojomis (Veršvai, Donkalnis, Kvāpāni II (kapai 10, 13), Kreiči (kapai 12, 14), Zvejnieki (kapai 202–203, 307), Atkalni, Bājas, Grīnerti, Reznes, Ardu (kapas 2). Nors yra bandymų išskirti detalius laidojimo ant šono tipus (Loze, 2003, p. 97–100), atsižvelgiant į rankų padėtį ir kojų sulenkimo laipsnį, kaip pagrindinius galima įvardyti laidojimą ant šono suriestoje padėtyje, pritrauktais prie krūtinės keliais ir laidojimą ant šono nepritrauktais keliais (2 lent.). Tieka viena, tiek kita laidojimo forma pastebima ne tik virvelininkų, bet ir ankstyvesnių, ir vėlyvesnių bendruomenių laidosenoje¹¹.

Egzistuoja ir nuomonė, kad dalis Lietuvoje rastų VKK priskiriamų kapų, ypač tų, kuriuose neaptiktą įkapių, galėjo priklausyti ankstyvajam bronzos am-

⁸ Numeracija atitinka 1 pav.

⁹ Gyvenviečių kartografija pagal Girininkas, 2002, p. 76, žemėlapis.

¹⁰ Šio kapo griaucių padėtis kone identiška Reznes kapo 3 palaidojimui (plg. Kazakevičius, 1993, p. 30, pav. 45 ir Graudonis, 1969š). Abi mirusiosios palaidotos be įkapių.

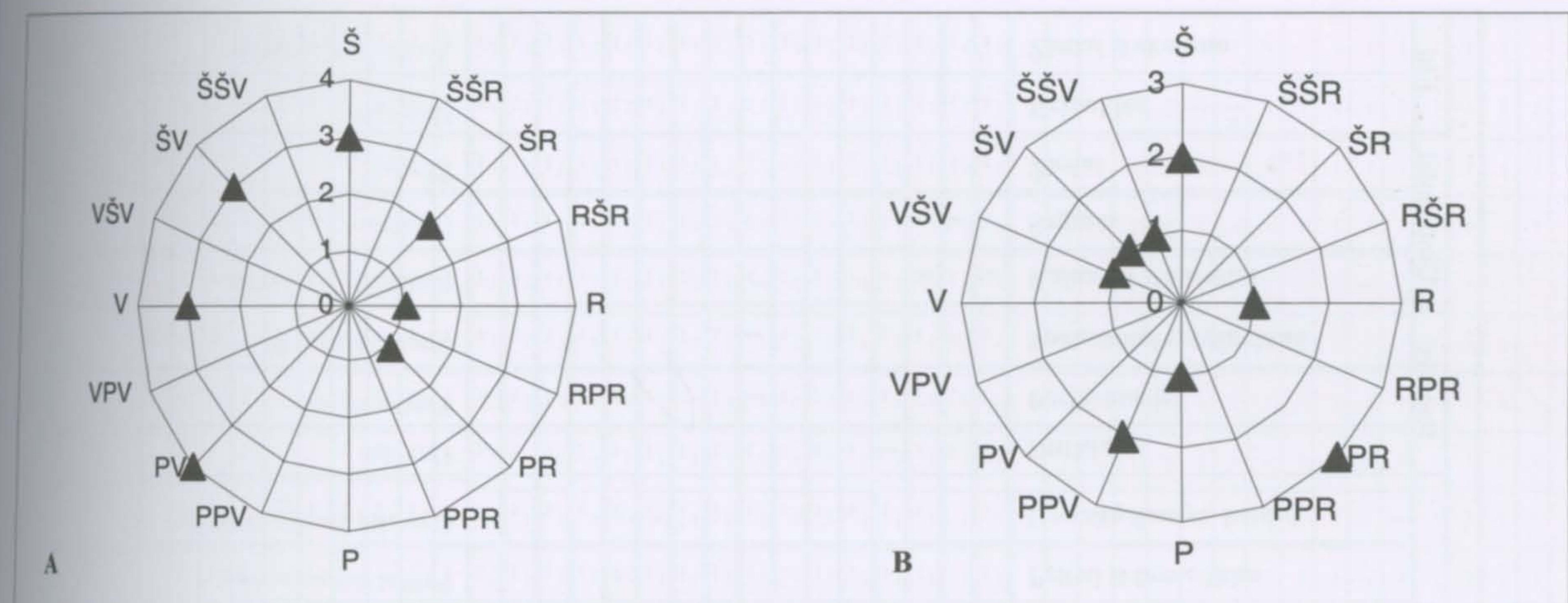
¹¹ Pavyzdžiu, mezolitiniame Donkalnio kape 4 mirusioji palaidota ant šono, mezolitiniame Zvejnieki kape 197 mirusysis palaidotas suriestas, taip pat smarkiai pritrauktais prie krūtinės keliais, ant šono, palaidotas Plinkaigalio geležies amžiaus kapo 317 mirusysis (datas žr. Antanaitis, Girininkas, 2002, p. 9–39; Eriksson, Lõugas, Zagorska, 2003, p. 1–25).

VŠV
V
VPV
A

4 pav. Rytų Ba-

žiu (Brazai) pas kaip tik virvelininkų dojimo ant Lankupių k įkapės. Pan- tai. Vienan- kiai apardy galėjo būti yla, kerami 3 gintarini p. 3–4, 15). kiai suardyt naginis peil su pjovimo 2690±70 B ji teisinga), dytų, kad v buvo ir kur gione gyver dojimas m pagrindinis l

Kitas ry dosenos bru laidoti ant de ant kairiojo beveik netur ne ši bruozą vo atkreipę

žiui (Brazaitis, 2005, p. 264). Minėtasis Reznes kapas kaip tik aptiktas bronzos amžiaus pilkapyne, o virvelininkams priskirtas tik dėl jiems būdingos laidojimo ant šono formos. Vėlyvesnis galėtų būti ir Lankupių kapas tiek dėl laidojimo formos, tiek dėl iškapės. Paminėtini ir du Benaičių (Kretingos r.) kapai. Viename jų buvo palaidota moteris. Kapas smarkiai apardytas, tačiau, tyrinėtojo nuomone, mirusioji galėjo būti palaidota suriesta. Greta aptikta kaulinė yla, keramikos fragmentas, gintarinis kabutis ir dar 3 gintarinių kabučių fragmentai (Merkevičius, 2000š, p. 3–4, 15). Kitas – vaiko – kapas taip pat buvo smarkiai suardytas: terasta kaukolės dalių, netoli ese – titnaginis peiliukas, kaulinė yla ir ožkos dubens kaulas su pjovimo žymėmis. Pastarojo radiokarbono data – 2690 ± 70 BP (Merkevičius, 2005, p. 12). Ši data (jei ji teisinga), atitinkanti vėlyvajį bronzos amžių, rodytų, kad virvelininkams būdingų laidojimo bruozų buvo ir kur kas vėlesniais laikais Rytų Baltijos regione gyvenusių bendruomenių laidosenoje. Taigi laidojimas mirusiuosius guldant ant šono nėra pagrindinis kapų priskyrimo VKK kriterijus.

Kitas ryškus Vidurio Europos virvelininkų laidosenos bruozas yra diferenciacija pagal lytį – vyrai laidoti ant dešiniojo šono galva į vakarus, moterys – ant kairiojo šono galva į rytus. Ši taisyklė paprastai beveik neturi išimčių. Vis dėlto aptariamame regione ši bruozą tegalima pavadinti tendencija. I tai buvo atkreipęs dėmesį E. Šurms, teigdamas, kad

mirusiuų lytis šiame rituale nevaidino svarbaus vaidmens, kadangi vyru kapuose guldymo ant dešiniojo ar kairiojo šono atvejai pasiskirsto maždaug po lygiai (Šurms, 1970, p. 188). I. Lozė taip pat pabrėžia, kad Rytų Baltijos regiono šiaurinėje ir centrinėje dalyje vėlyvajame neolite apskritai nėra jokių mirusiuų laidojimo dėsningumų krypties ar padėties atžvilgiu (Lozė, 1979, c. 51). Pagal naujausius antropologinius duomenis, Latvijos teritorijoje rastuose kapuose egzistuoja mirusiojo lyties ir guldymo ant šono sąsaja (Gerhards, 2003, p. 121, lent. 2), tačiau galima teigti, jog aptariamojo regiono kapuose, kuriuose nustatyta mirusiuų laidojimo kryptis, tradicinio lyties ir laidojimo krypties ryšio nėra (4 pav.). Tas pats pasakytina apie kitą reiškinį – berniukų ir senų vyru laidojimą kaip moterų – galva į rytus, o mergaičių ir senų moterų kaip vyru – galva į vakarus (Rimantienė, 1996, p. 311): vaikų lyties nustatyti praktiškai neįmanoma, o pagyvenusių vyru ir moterų laidosena (tieki patikimiausia laikytinos pirmosios grupes, tiek visų bendrai individų) neatitinka šios normos.

Apibendrinant galima pasakyti, kad tiek Lietuvos, tiek Latvijos, tiek Estijos VKK laidojimo paminklų tyrinėjimuose kapų priskyrimą šiai kultūrai dažnai lemia nepakankamai patikimas požymis (pvz., laidojimo forma), todėl iki šiol VKK priskiriami apytikriai 106 kapai yra itin preliminarus skaičius. Įvertinus įvairių veiksnių pagrįstumą galima teigti, kad dalis aukšciau analizuotų objektų gali nepriklausyti VKK.

1 lentelė. Iškapų pasiskirstymas VKK laidojimo paminkluose.

	Paminklas	Kapo Nr.	Keramika	Laičinių kryvialiai	Galastuvai	Peilių	Skeltes / peilių	Strelių antgalių	Kratukai	Ylos	Antramkimes plokštelių	Smeigtukai	Niedenitlikuočių dirbinių	Verimai (kabuciai)	(1)	(1)	Gyvulių dantys, kaulai	Durbklai	Perforatorių	Spausdulkai rebusavimių	Kabuciai / karolių	Sagutės	Zriedai	Krauklės	Zriedai iš skalūno	R a d i n i a i			Kauliniai			R a g i n i a i			Gintariniai			Kiti		
Abora I	6	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-									
	10	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-								
	33	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-								
Aizupe	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-								
Alksnynė	-	+	>1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-								
Ämari	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-								
Ardu	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-								
Atkalpi	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-								
Bālas	15	+	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-								
Donkainis	6	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-								
Gyvakarai	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-								
Grinkiskis	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-								
Haapsi	1	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-								
Juodkrantė	-	+	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-								
Kalniškiai	234	+	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-								
Kandava	251	+	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-								
Käo	1	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-								
Karlova	2	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-								
Kisuvere	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-								
Koki	1	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-								
Kõlala	2	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-								
Koogu	-	-	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-								

* Antgalis pagamintas iš filito.

R a d i n i a i			Kauliniai			R a g i n i a i			Titnaginiai			Akmeniniai		
I lenteles tėsinys														

R a d i n i a i	A kmeniniai		T i m a g i n i a i		K a u l i n i a i		R a d i n i a i	
	K a p o N r .	K e r a m i k a	L a i v i n i a i k r v i a i	G a l a s t u v a i	P e l l i a i	S k e l t e s / p e l l i a i	K i r v i a i	N u o s k a l o s
P a m i n k l a s	K r i e d a i	K a b u c i a i / k a r o l i a i	S p a u s t u k a i r e t u s a v i m u i	D u r k l a i	G y v u l i y d a n t y s , k a u l a i	P e l l i a i i s s e r n o l i t e s	V e r i m a i (k a b u c i a i)	N e i d e n t i f i k u o t d i r b i m i a i
	K r i e d a i	K a b u c i a i / k a r o l i a i	S p a u s t u k a i r e t u s a v i m u i	D u r k l a i	G y v u l i y d a n t y s , k a u l a i	P e l l i a i i s s e r n o l i t e s	V e r i m a i (k a b u c i a i)	N e i d e n t i f i k u o t d i r b i m i a i
R a g i n i a i	K i r v i a i	K a l t a i	Y l o s	L a z d e l e s	Z e b e r k l a i	A n t r a n k i n e s p l o k s t e l e s	S m e i g t u k a i	P e l l i a i i s s e r n o l i t e s
	K i r v i a i	K a l t a i	Y l o s	L a z d e l e s	Z e b e r k l a i	A n t r a n k i n e s p l o k s t e l e s	S m e i g t u k a i	P e l l i a i i s s e r n o l i t e s
K a u l i n i a i	K a l t a i	K a l t a i	N u o s k a l o s	G r e m z t u k a i	K a l t a i	A n t r a n k i n e s p l o k s t e l e s	V e r i m a i (k a b u c i a i)	N e i d e n t i f i k u o t d i r b i m i a i
	K a l t a i	K a l t a i	N u o s k a l o s	G r e m z t u k a i	K a l t a i	A n t r a n k i n e s p l o k s t e l e s	V e r i m a i (k a b u c i a i)	N e i d e n t i f i k u o t d i r b i m i a i
R a d i n i a i	K a l t a i	K a l t a i	Y l o s	Z e b e r k l a i	Z e b e r k l a i	G y v u l i y d a n t y s , k a u l a i	D u r k l a i	P e l l i a i i s s e r n o l i t e s
	K a l t a i	K a l t a i	Y l o s	Z e b e r k l a i	Z e b e r k l a i	G y v u l i y d a n t y s , k a u l a i	D u r k l a i	P e l l i a i i s s e r n o l i t e s
K a u l i n i a i	K a b u c i a i / k a r o l i a i	K a b u c i a i / k a r o l i a i	S p a u s t u k a i r e t u s a v i m u i	D u r k l a i	G y v u l i y d a n t y s , k a u l a i	P e l l i a i i s s e r n o l i t e s	V e r i m a i (k a b u c i a i)	N e i d e n t i f i k u o t d i r b i m i a i
	K a b u c i a i / k a r o l i a i	K a b u c i a i / k a r o l i a i	S p a u s t u k a i r e t u s a v i m u i	D u r k l a i	G y v u l i y d a n t y s , k a u l a i	P e l l i a i i s s e r n o l i t e s	V e r i m a i (k a b u c i a i)	N e i d e n t i f i k u o t d i r b i m i a i
R a d i n i a i	Z i e d a i	Z i e d a i	S a g u t e s	K r i a u k l e s	K r i a u k l e s	Z i e d a i i s s k a l u n o	Z i e d a i i s s k a l u n o	Z i e d a i i s s k a l u n o
	Z i e d a i	Z i e d a i	S a g u t e s	K r i a u k l e s	K r i a u k l e s	Z i e d a i i s s k a l u n o	Z i e d a i i s s k a l u n o	Z i e d a i i s s k a l u n o

2 lentelė. Baltijos regiono VKK kapų charakteristika.

Paminklas	Kapo Nr.	Lytis	Amžius	Laidojimo forma*		Laidojimo kryptis	Ikapės (yra/nėra)	Grupė	Paminklas
Abora I	6	M	?	Suriestas, ant šono	K**	PV	+	II	Kvapnai II
	10	?	Vaikas	Suriestas, ant šono	K	ŠR	+	II	Lankupiai
	12	?	Vaikas	Suriestas, ant šono	?	PR	-	II	Leholia
	14	?	Vaikas	Suriestas, ant šono	?	PV	-	II	Meškos galva
	33	M	40–55 m.	Suriestas, ant šono	K	PV	+	II	Metsiku
	56	M	?	Suriestas, ant šono	K	PV	-	II	Pajuvėski
	57	M	?	Suriestas, ant šono	D	PV	-	II	Paštuvė
Aizupe	-	?	?	?	?	?	+	III	Plinkaigalis
Alksnynė	-	?	?	Suriestas, ant šono	?	?	+	II	Promulti
Ämari	-	?	?	?	?	?	+	III	Reznes
Andripi	-	?	?	?	?	?	+	II	Rutenieki
Ardu	1	V	~60 m.	Suriestas, ant šono	K	Š	+	I	Saia
	2	V	?	Ant šono	K	Š	+	I	Sarkanji
Atkalpi	-	M	30–35 m.	Ant šono	K	ŠR	+	I	Selgas
Bājas	15	M	30–40 m.	Ant šono	K	ŠV	+	II	Sope
	18	M	?	Suriestas, ant šono	K	ŠV	-	II	Spiginas
Donkalnis	6	M	35–40 m.	Ant šono	D	Š	+	II	Šakyna
Gyvakarai	-	V	35–45 m.	?	?	VŠV	+	I	Tāmas
Grīnerti	7	V	?	Ant šono	D	PR	-	II	Tamula
	8	M?	?	Ant šono	K	ŠR	-	II	Tika
Grinkiškis	-	?	?	?	?	?	+	II	Tojāti
Haapsi	1	?	?	?	?	?	+	III	Tutku
	2	?	?	?	?	?	+	II	Tuula
Jalukse	-	?	?	?	?	?	?	III	Veršvai
Juodkrantė	-	?	?	Suriestas, ant šono	D	P	+	II	Zvejnieki
Kalniškiai	234	?	?	Suriestas?	?	?	+	II	
	251	?	?	?	?	?	+	II	
Kandava	1	?	?	?	?	?	+	II	
	2	?	?	?	?	?	+	II	
Kāo	-	?	?	Ištiestas, ant nugaros	-	?	+	III	
Karlova	-	V	18–20 m.	Ištiestas, ant nugaros	-	Š?	+	II	
Kisuverė	-	?	?	?	?	?	+	III	
Kivisaare	-	?	?	?	?	?	?	III	
Koki	1	?	?	?	?	?	+	III	
	2	?	?	?	?	?	-	III	
	3	?	?	?	?	?	-	III	
Koljala	1	?	?	Suriestas?	?	?	-	II	
	2	?	?	Ištiestas	-	PR	+	II	
	3	?	?	?	?	?	?	II	
Koogu	-	?	?	?	?	?	+	III	
	-	?	?	?	?	?	+	III	
Kreici	5	M	20–40 m.	Suriestas, ant šono	K	V	+	II	
	9	?	?	Suriestas, ant nugaros	-	PR	-	II	
	10	?	?	Suriestas, ant šono	D	PR	-	II	
	12	V	?	Ant šono	D	ŠSV	+	II	
	14	V?	?	Ant šono	D	PR	-	II	
	23	V	40–55 m.	Suriestas, ant nugaros	-	PPV	-	II	
Krigani	2	V	40–50 m.	Suriestas, ant šono	D	?	-	II	
Kūlasema	1	?	?	?	?	?	+	II	
	2	?	?	?	?	R?	+	II	
Kunila	1	V	?	Suriestas, ant šono	K	PR	+	II	
	2	V	?	?	?	?	+	II	
	3	?	?	?	?	?	+	II	
Kurmaičiai	-	?	?	Suriestas?	D	?	+	II	

* Duomenys s

* Suriesta padėtimi laikoma laidojimo forma, kai mirusiojo kelias pritraukti prie krūtinės.

** Nurodomas šonas, ant kurio paduldytas mirusysis (D – dešinysis, K – kairysis šonas).

2 lentelės tēsinys

Grupė	Paminklas	Kapo Nr.	Lytis	Amžius	Laidojimo forma		Laidojimo kryptis	Įkapės (yra/nėra)	Grupė
II	Kvapnai II	7	M	?	Suriestas, ant šono	K	V	-	II
II		9	?	?	Suriestas, ant šono	D	V	-	II
II		10	M	?	Ant šono	K	Š	-	II
II		13	?	?	Ant šono	K	ŠV	+	II
II	Lankupiai	-	V	40–50 m.	Ištiestas, ant nugaros	-	?	+	II
II	Lehola	-	?	?	?	?	?	+	III
II	Meškos galva	1	?	?	?	?	?	+	II
III		2	?	?	?	?	?	+	II
II		3	?	?	?	?	?	-	II
III		4	?	?	?	?	?	-	II
II		5	?	?	?	?	?	-	II
I	Metsiku	-	?	?	?	?	?	+	III
I	Pajuveski	-	?	?	?	?	?	+	III
I	Paštuvai	-	?	?	?	?	?	-	III
II	Plinkaigalis	241	M	50–55 m.	Suriestas, ant šono	D	ŠR	-	I
II		242	M	>55 m.	Suriestas, ant šono	K	PPV	+	I
II	Promulti	11	?	10–14 m.	Ant šono	D	PR	-	II
I	Reznes	3	M	50–55 m.	Ant šono	K	ŠR	-	II
II	Rutenieki	-	?	?	?	?	?	+	II
II	Saia	-	?	?	?	?	?	+	III
II	Sarkapi	-	V	40–45 m.	Suriestas, ant šono	D	R	+	I
III	Selgas	1	M	35–40 m.	Suriestas, ant šono	D	V	+	I
II		2	?	1–1,5 m.	?	?	?	-	I
III	Sope	1	M	~30 m.	Suriestas, ant šono	D	PR	+	II
II		2	M	~30 m.	Suriestas, ant šono	D	ŠV	+	II
II		3	?	?	Suriestas, ant šono	D	?	+	II
II		4	?	?	Sėdintis?	-	?	+	II
II	Spiginas	2	M	50–55 m.	Suriestas, ant šono	D	Š	-	I
II	Šakyna	-	?	?	?	?	?	+	II
III	Tāmas	-	?	?	?	?	?	+	II
II	Tamula	1	?	?	Ant šono	D	ŠV	-	II
III		2	?	?	Suriestas, ant šono	D	ŠR	+	II
III		3	?	?	Ant šono	D	ŠR	-	II
III		19	?	?	Suriestas, ant šono	K	PV	-	II
III		21	?	?	Suriestas, ant šono	K	ŠV	-	II
III		22	?	?	Suriestas, ant šono	K	ŠV	-	II
II	Tika	-	?	?	?	?	?	+	II
II	Tojāti	-	?	?	?	?	?	-	III
II	Tutku	-	?	?	?	?	?	+	II
III		-	?	?	?	?	?	-	II
III	Tuula	-	?	?	?	?	?	+	III
II	Veršvai	22	V	?	Ant šono	D	ŠV	+	II
II	Zvejnieki	72	V	50–60 m.	Suriestas, ant šono	D	ŠR	-	II
II		88	?	Vaikas	Suriestas, ant nugaros	-	P	+	I
II		137	M	40–45 m.	Suriestas, ant šono	K	R	+	I
II		183	V	?	Ant šono	D	P	-	II
II		186	?	11–13 m.	Suriestas, ant šono	D	PPV	+	I
II		202	M	?	Ant šono	K	Š	-	II
II		203	V	?	Ant šono	D	PPV	-	II
II		303	?	15–17 m.	Ant šono	D	PV	-	II
II		307	?	15–17 m.	Ant šono	D	ŠR	-	II
II		308	M	30–35 m.	Suriestas, ant šono	K	Š	-	II
II									

* Duomenys surinkti iš šaltinių bei literatūros, kurie nurodyti tekstinėje dalyje prie atskirų kapų aprašu.

IŠVADOS

Rytų Baltijos regiono VKK priskiriami 106 kapai, iš jų – 20 Lietuvos, 45 – Latvijos ir 41 – Estijos teritorijoje. Pagal VKK priskirtinį požymiu atitinkamą šiuos Rytų Baltijos regiono kapus galima suskirstyti į tokias grupes:

I. Priklasantys VKK:

Ardu, kapai 1–2, Atkalnė, Gyvakarai, Plinkaigalis, kapai 241–242, Sarkaņi, Selgas, kapai 1–2, Spīginas, kapas 2, Zvejnieki, kapai 88, 137, 186.

II. Greičiausiai priklasantys VKK:

Abora I, kapai 6, 10, 12, 14, 33, 56, 57, Alksnynė, Andriņi, Donkalsnis, kapas 6, Bālas, kapai 15, 18, Grīnerti, kapai 7–8, Grinkiškis, Haapsi, kapai 1–2, Juodkrantė, Kalniškiai, kapai 234, 251, Kandava, kapai 1, 2, Karlova, Kõljala, kapai 1–3, Kreiči, kapai 5, 9, 10, 12, 14, 23, Krīgāni, kapas 2, Külasema, kapai 1–2, Kunila, kapai 1–3, Kurmaičiai, Kvāpāni II, kapai 7, 9, 10, 13, Lankupiai, Meškos galva, kapai 1–5, Promulti, kapas 11, Reznes, kapas 3, Rutenieki, Sope, kapai 1–4, Šakyna, Tāmas, Tamula, kapai 1–3, 19, 21, 22, Tika, Veršvai, kapas 22, Zvejnieki, kapai 72, 183, 202, 203, 303, 307, 308 (kol informacijos apie šiuos paminklus nepapildys radiokarbono datos ar kitų analizų rezultatai).

III. Greičiausiai nepriklasantys VKK:

Paštuva (nėra VKK požymiu), Aizupe, Āmari, Jalukse, Kāo, Kisuve, Kivisaare, Koki, kapai 1–3, Koogu, Lehola, Metsiku, Pajuveski, Saia, Tojāti, Tūula (fragmentiška informacija, neišlikusi nei archeologinė, nei antropologinė medžiaga).

Tikėtina, kad dalyje laidojimo paminklų aptinkami kapai, kuriuose mirusieji palaidoti virvelininkams būdinga guldymo ant šono forma, bet be įkapių, priklauso ankstyvesniems ar velyvesniems laikotarpiams. Toks laidosenos tipas nėra pakankamas kriterijus laidojimo paminklą priskirti VKK.

ŠALTINIŲ IR LITERATŪROS SARAŠAS

Antanaitis I., Ogrinc N., 2000 – Chemical analysis of bone: stable isotope evidence of the diet of Neo-

lithic and Bronze age people in Lithuania // Istorija, 2000. T. XLV, p. 3–12.

Antanaitis I., Girininkas A., 2002 – Periodization and Chronology of the Neolithic in Lithuania // Archaeologia Baltica, 2002. T. 5, p. 9–39.

Baltijas.., 1930š – Baltijas Archaiologu kongresa Rīgā 1930 g. rīkotās izstādes eksponātu attēli. LVM AA, 1930. Nr. 553.

Bezzenberger A., 1893 – Bericht des Vorsitzenden über die von ihm im vorigen Jahre auf der Kurischen Nehrung gemachten steinzeitlichen Funde // Sitzungsberichte der Altertumsgesellschaft Prussia Königsberg, 1893. B. 18, p. 36–45.

Bezzenberger A., 1900 – Über einen bei Lankuppen, Kr. Memel, gemachten steinzeitlichen Fund // Sitzungsberichte der Altertumsgesellschaft Prussia Königsberg, 1900. H. 21, p. 325–326.

Brazaitis D., 2003š – Rytų Lietuva neolito ir bronzos amžiaus sandūroje (daktaro disertacija). Vilnius, 2003.

Brazaitis D., 2005 – Ankstyvasis metalų laikotarpis // Lietuvos istorija. Vilnius, 2005. T. 1 (Akmens ir ankstyvasis metalų laikotarpis), p. 251–268.

Butrimas A., 1983š – Duonkalnio (Telšių raj.) neolito gyvenvietės ir kapinyno tyrinėjimų ataskaita 1981–1982 metai. LIIR, 1983. B 1034.

Butrimas A., 1985 – Duonkalsnis: velyvojo neolito gyvenvietė, alkas ir kapinynas (archeologiniai tyrimai) // LA. Vilnius, 1985. T. 4, p. 30–49.

Butrimas A., 1987š – Spigino mezolito kapų (Telšių raj., Varnių apyl.) 1985–1986 m. tyrinėjimų ataskaita. LIIR, 1987. B. 1285.

Butrimas A., Kazakevičius V., 1985 – Ankstyvieji Virvelinės keramikos kultūros kapai Lietuvoje // LA. Vilnius, 1985. T. 4, p. 14–19.

Christensen J., 2004 – Warfare in the European Neolithic // Acta Archaeologica, 2004. T. 75, p. 129–156.

Česnys G., 1985 – Ankstyvieji Virvelinės keramikos kultūros kapai Lietuvoje (antropologiniai tyrimai) // LA. Vilnius, 1985. T. 4, p. 19–22.

Danforth M. E., 1999 – Nutrition and Politics in Prehistory // Annual Review of Anthropology 1999/28. P. 1–25.

Eriksson G., Lõugas L., Zagorska I., 2003 – Stone Age hunter – fisher – gatherers at Zvejnieki, northern Latvia: radiocarbon, stable isotope and archaeozoology data // Before Farming 2003/1 (2). P. 1–25.

Gerha
no antropo
p. 118–131

Gimb
3200 B.C.
tion of Cu
Studies, 8/

Girini
Pabaltijyje
kultūra // L

Grasis
bedījumi S
sesijas mat
pētījumu re

Grasis
le Burial a
Model of t
Practices //

Graud
gada arheo
Nr. 1027.

Graud
vijas senāk
2001. P. 11

Gudeli
gaus kauko
autentiškun
nius, 1994.

Gumiń
peat-bog sit
developmen
rizon – Fict
giske Rapp
2. P. 93–10

Indrek
tonie // Œpe
Nr. 227, p.

Indrek
Kose // Œpe
tu, 1938. P.

Indrek
ka metsas ja
AI A, 1938.

Indrek
kiviaja asul
järve kalda
1942.a. AI A

Jaanits

- a // Istorija,
- Periodiza-
Lithuania //
gu kongresa
itteli. LVM
Vorsitzen-
der Kuris-
n Funde //
uft Prussia.
bei Lankup-
Fund // Sit-
ift Prussia
lito ir bron-
a). Vilnius,
lų laikotar-
(Akmens ir
3.
Telšių raj.)
ataskaita.
vojo neoli-
giniai tyri-
kapu (Tel-
mų ataskai-
Ankstyvie-
voje // LA.
European
5, p. 129–
es kerami-
tyrimai) //
Politics in
y 1999/28.
003 – Sto-
i, northern
eozoology
- Gerhards G.**, 2003 – Saliek tie apbedījumi Latvijā no antropoloģiskā viedokļa // AE. Rīga, 2003. T. 21, p. 118–131.
- Gimbutas M.**, 1980 – The Kurgan Wave 2 3400–3200 B.C. into Europe and the Following transformation of Culture // The Journal of Indo – European Studies, 8/3. P. 273–317.
- Girininkas A.**, 2002 – Migracinių procesai Rytų Pabaltijoje vėlyvajame neolite. Virvelinės keramikos kultūra // LA. Vilnius, 2002. T. 23, p. 73–92.
- Grasis N.**, 1996 – Auklas keramikos kultūras apbedījumi Sarkanojose un Selgās // Zinātniskās ataskaites sesijas materiāli par arheologu 1994. un 1995. gada pētījumu rezultātiem. Rīga, 1996. P. 60–65.
- Grasis N.**, 2007 – The Skaistkalnes Selgas Double Burial and the Corded Ware / Rzucewo Culture: a Model of the Culture and the Development of Burial Practices // LA. Vilnius, 2007. T. 31, p. 39–70.
- Graudonis J.**, 1969 – Reznu kapulauka 1969. gada arheologisko izrakumu pārskats. VI AA, 1969. Nr. 1027.
- Graudonis J.**, 2001 – Agro metālu periods // Latvijas senākā vēsture (9. g. t. pr. Kr. – 1200. g.). Rīga, 2001. P. 116–185.
- Gudelis V.**, 1994 – Ne Kebelių, o Lankupių žmogaus kaukolė (dėl vieno paleoantropologinio radinio autentišumo) // Lietuvos istorijos metraštis, 1992. Vilnius, 1994. P. 267–269.
- Gumiński W.**, 1997 – Corded Ware at the Dudka peat-bog site, NE Poland. A case of migration or local development // Early Corded Ware Culture. The A-Horizon – Fiction or Fact? (ed. by P. Siemen). Arkaeologiske Rapporter fra Esbjerg Museum, 1997. Rapporter 2. P. 93–103.
- Indreko R.**, 1935 – Sépultures néolithiques en Estonie // Œpetatud Eesti Seltsi Aastaraamat. Tartu, 1935. Nr. 227, p. 202–282.
- Indreko R.**, 1938 – Ein Hockergrab in Ardu, Ksp. Kose // Œpetatud Eesti Seltsi Toimetustest XXX. Tartu, 1938. P. 185–200.
- Indreko R.**, 1938 – Jarelkaevamiste aruanne Tiika metsas ja Tutku kl. kruusaugus 24.–27.VIII.1938.a. AI A, 1938. Nr. 28.4.
- Indreko R.**, 1942 – Aruanne kaevamiste kokta kiviaja asulal Rõuge khk. Kasaritsa vl. Võru – Tamula järve kaldal Eduard Tärna heinamaal 18.VIII–1.IX 1942.a. AI A, 1942. Nr. 81:9.
- Jaanits L.**, 1948 – Kaevamisaruanne Kursi kht. Kunila kl. Mae. Jaanisantsu tl. Jaanisantsu mael 5–10.VII.1948.a. AI A, 1948. Nr. 40.4.
- Jaanits L., Laul S., Lõugas V., Tõnisson E.**, 1982 – Eesti esiajalugu. Tallinn, 1982.
- Jablonskytė R.**, 1938–1940 – Veršvai, Kauno miestas. Griautiniai kapai. II. 1938–1940 m. tyrinėjimai, nuorašas iš rankraščio Kauno valstybiname Istorijos muziejuje (dab. Vytauto Didžiojo karo muziejus). LIIR, 1938–1940. B. 378.
- Jankauskas R.**, 1985b – Duonkalnis: vėlyvojo neolito gyvenvietė, alkas ir kapinynas // (paleopatologiniai duomenys) // LA. Vilnius, 1985. T. 4, p. 58–63.
- Jankauskas R.**, 2001 – Lietuvos gyventojų antropologija: nuo seniausių laikų iki XIII a. // Istorija, 2001. T. XLIX–L, p. 38–45.
- Jankauskas R., Tebelškis P.**, 2006 – The Late Neolithic Grave at Gyvakarai in Lithuania the Context of Current Archaeological and Anthropological Knowledge // Archaeologia Baltica, 2006. T. 6, p. 8–20.
- Katalog.**, 1930 – Katalog der Ausstellung zur Konferenz Baltischer Archäologen in Riga 1930. Rīga, 1930.
- Kazakevičius V.**, 1981 – Plinkaigaliai, Kėdainių raj., Krakių apyl. kapinyno 1981m. tyrinėjimų ataskaita. LIIR, 1981. B. 933.
- Kazakevičius V.**, 1993 – Plinkaigaliai kapinynas (monografija) // LA. Vilnius, 1993. T. 10.
- Kazakevičius V.**, 2000 – Kalniškių, Raseinių raj., Ariogalo sen. kapinyno 2000 metų archeologinių tyrinėjimų ataskaita. LIIR, 2000. B. 3519.
- Kazakevičius V.**, 2002 – Kalniškių, Raseinių raj., Ariogalo sav. kapinyno 2002 m. archeologinių tyrinėjimų ataskaita. LIIR, 2002. B. 3910.
- Kriiska A., Lõhmus M.**, 2005 – Archaeological Fieldwork on Kivisaare Stone Age Burial Ground and Settlement Site // Arheoloogilised välitööd Eestis / Archaeological Fieldwork in Estonia 2004. Tallinn, 2005. P. 31–43.
- Lang V.**, 1998 – Some aspects of the Corded Ware Culture east of the Baltic Sea // The Roots of Peoples and Languages of Northern Eurasia I. Turku, 1998. P. 84–104.
- Lang V.**, 2003 – From Centre to Periphery. Establishment and History of the Agricultural Settlement in the Vihasoo–Palmse Area (Virumaa, North Estonia) // Acta Archaeologica, 2003. T. 74, p. 123–188.
- Loze I.**, 1992 – Corded Pottery Culture in Latvia //

Praehistorica XIX. Schnurkeramik Symposium 1990. Praha, 1992. P. 313–320.

Loze I., 2003 – Auklas keramikas kultūras pētniecības aspekti Latvijā // AE. Rīga, 2003. T. 21, p. 81–106.

Merkevičius A., 2005 – Benaičių kapinynas ir senovės gyvenvietė // Archeologiniai tyrinėjimai Lietuvoje 2002 metais. Vilnius, 2005, p. 10–12.

Merkevičius A., 2000š – 2000 m. archeologinių tyrinėjimų Benaičių k. (Kretingos raj.) ataskaita. LIIR, 2000. B. 3647.

Ots M., 2003 – Stone Age Amber Finds in Estonia // Amber in archaeology: Proceedings of the Fourth International Conference on Amber in Archaeology, Tallinn 2001. Riga, 2003. P. 96–107.

Ozoliņš F., 1926š – Pārskats par arheoloģiskajiem izrakumiem Bāļu kapulaukā 1926. gada. LVM AA, 1926. Nr. 87.

Puzinas J., 1983 – Naujausių proistorinių tyrinėjimų duomenys // Rinktiniai raštai. Chicago, 1983. T. 1, p. 33–198.

Rimantienė R., 1961š – Paštuva, Batnevos apyl., Vilkijos raj. 1961 m. tyrinėjimų ataskaita. LIIR, 1961. B. 102.

Rimantienė R., 1974 – Akmens amžiaus paminklai // Lietuvos TSR archeologijos atlasas. Vilnius, 1974. T. 1, p. 5–83.

Rimantienė R., 1996 – Akmens amžius Lietuvoje. Vilnius, 1996.

Rimantienė R., 1999 – Kuršių nerija archeologo žvilgsniu. Vilnius, 1999.

Stubavs A., 1980 – Krīgānu arheoloģiskās ekspedīcijas darbs 1979. gada // Zinātniskās ataskaites sesijas materiāli par arheologu un etnogrāfu 1979. gada pētījumu rezultātiem. Rīga, 1980. P. 86–91.

Šnore E., 1935š – Pārbaudes izrakumi 19.–22. VI un 1.–4. VII. 1935. gadā (apriņķis Kuldīgas, pagasts Zvārdes, vieta Grīnerti). LVM AA, 1935. Nr. 163.

Šturm E., 1946 – Die erste schnurkeramische Siedlung in Lettland // Contributions of Baltic University. Hamburg, 1946. Nr. 17, p. 1–14.

Šturm E., 1970 – Die steinzeitlichen Kulturen des Baltikums. Bonn, 1970.

Tebelškis P., 2000š – Spējamo Gyvakarų kapinyno (Kupiškio r.) 2000 m. žvalgomųjų tyrimų ataskaita. LIIR, 2000. B. 3516.

Urtāns J., 1985š – Pārskats par aizsardzības izrakumiem Mazsalacas Promultu viduslaiku kapsētā. LVM AA, 1985. Nr. 558.

Urtāns J., 1986 – Pētījumi Valmieras rajonā un Sēlpils ciemā // Zinātniskās ataskaites sesijas materiāli par arheologu, antropologu un etnogrāfu 1984. un 1985. gada pētījumu rezultātiem. Rīga, 1986. P. 115–119.

Valatka V., 1984 – Maudžioru plokštinis kapinynas (1964 ir 1966 m. tyrinėjimų duomenys) // LA. Vilnius, 1984. T. 3, p. 6–24.

Zagorskis F., 1961 – Kreiču neolīta kapulauks // AE. Rīga, 1961. T. 3, p. 3–18.

Zagorskis F., 1987 – Zvejnieku akmens laikmeta kapulauks. Rīga, 1987.

Žukauskaitė J., 2005 – Rytu Baltijos regiono Virvelinės keramikos kultūros atstovų kilmė // LA. Vilnius, 2005. T. 25, p. 109–134.

Алекшин В. А., 2000 – Происхождение и распространение скорченной позы умерших в погребениях каменного века // Хронология неолита восточной Европы (тезисы докладов международной конференции, посвященной памяти д. и. н. Н. Н. Гуриной). Санкт-Петербург, 2000. С. 2–4.

Брюсов А. Я., 1961 – Об экспансии культур с боевыми топорами в конце III тысячелетия до н. э. // Советская археология. 1961, № 3, с. 29–43.

Денисова Р. Я., 1975 – Антропология древних балтов. Рига, 1975.

Крайнов Д. А., Лозе И. А., 1987 – Культуры шнуровой керамики и ладьевидных топоров в Восточной Прибалтике // Археология СССР. Эпоха бронзы лесной полосы СССР. Москва, 1987. С. 51–57.

Лозе И. А., 1979 – Поздний неолит и ранняя бронза Лубанской равнины. Рига, 1979.

Марк К. Ю., 1956 – Палеоантропология Эстонской ССР // Балтийский этнографический сборник. Москва, 1956. С. 170–228.

Петренко В. П., 1989ъ – Отчет о работах Курземской экспедиции в 1988 г. Часть I (Текст, Приложения). VI AA, 1989. № 642.

Яните Л. Ю., 1952 – Поздненеолитические могилники в Эстонской ССР // Краткие сообщения института истории материальной культуры. 1952, с. 53–65.

Яните Л. Ю., 1959 – Поселения эпохи неолита и раннего металла в приусье р. Эмайыги. Таллин, 1959.

Яните Л. Ю., 1983 – Могильник культуры ладьевидных топоров в Кунила // Изыскания по мезолиту и неолиту СССР. Ленинград, 1983. С. 84–90.

Istaigos
LII – Liet
LIIR – Li
VDKM –
LNM – Li
LVI – Lat
VI AA – L
cheologijos ar
LVM – La

CORD

Article dis
bution to Cor
Baltic region.
in this region,
(Fig. 1) and th
doubted non-C
raphy of CWC
empirical mat
monuments (e
various articles
number of ske
ies. Sometime
nal source of
and the criterio
is unclear. Th
grounded inter
attempt was n
tion, to separa
East Baltic reg
tative (burial o
quantitative (

¹² Latvijos ir
jamos literatūroje

eras rajonā un
esijas materiāli
1984. un 1985.
P. 115–119.
kštinis kapiny-
ys) // LA. Vil-

a kapulaiks //

mens laikmeta
s regiono Vir-
nė // LA. Vil-

сдение и рас-
ших в погре-
гия неолита
ов междуна-
имяти д. и. н.
00. С. 2–4.

ии культур с
ячелетия до
3, с. 29–43.
огия древних

– Культуры
топоров в
СССР. Эпоха
87. С. 51–57.
ит и ранняя

ропология
рафический

работах Кур-
кст, Прило-

тические
сообщения
туры. 1952,

хи неолита
и. Таллин,

культуры
скания по
983. С. 84–

SANTRUMPOS

Istaigos

- LII – Lietuvos istorijos institutas
LIIR – Lietuvos istorijos instituto rankraštynas
VDKM – Vytauto Didžiojo karo muziejus
LNM – Lietuvos nacionalinis muziejus
LVI – Latvijos universiteto Istorijos institutas*
VIAA – Latvijos universiteto Istorijos instituto Ar-
cheologijos archyvas¹²
LVM – Latvijos nacionalinis muziejus

LVM AA – Latvijos nacionalinio muziejaus Arche-
ologijos archyvas

LVMM – Liepojos istorijos ir meno muziejus

EAI – Estijos istorijos institutas

AI A – Estijos istorijos instituto Archeologijos ar-
chyvas

Literatūra

- AE – Arheoloģija un etnogrāfija
LA – Lietuvos archeologija

CORDED WARE CULTURE BURIALS IN THE EAST BALTIC REGION

Jurgita Žukauskaitė

Summary

Article discusses questions of the burials' attribution to Corded Ware Culture (CWC) in the East Baltic region. There are relatively numerous graves in this region, which are interpreted as CWC burials (Fig. 1) and there is absence of contemporaneous undoubtedly non-CWC burials. Nevertheless, historiography of CWC contains many inadequacies in using empirical material: difference in quantity of CWC monuments (especially burials) mentioned in the various articles characteristic of burials (grave goods, number of skeletals, orientation etc.) also often varies. Sometimes it is impossible to discover the original source of the frequently discussed monuments, and the criterion of some burials' attribution to CWC is unclear. This confusion often determines ungrounded interpretation of the culture. Therefore, an attempt was made to collect all accessible information, to separate out „the groups of reliability“ of the East Baltic region CWC graves according to qualitative (burial character, grave goods complect) and quantitative (number of features) criteria, and to

analyse which features can be misleading, scarce or too versatile for attribution of archaeological objects to CWC.

There are 106 graves attributed to this culture in the East Baltic region (18 in present Lithuania, 45 in Latvia and 43 in Estonia territories). Grouping the graves according to reliability (table 2), the radiocarbon dates (see Žukauskaitė, 2005, p. 125, tab. 1) and the grave goods as the most trusted features were considered (table 1). Also the reliability of information and the possibility to collect more data were regarded. After summing-up the validity of various features, it is possible to state that some of objects formerly attributed to CWC could be of different origin. In accordance with evidence, three groups of CWC graves could be divided:

I. Graves belonging to CWC (Ardu, graves 1–2, Atkalni, Gyvakarai, Plinkaigalis, graves 241–242, Sarkaņi, Selgas, graves 1–2, Spiginas, grave 2, Zvejnieki, graves 88, 137, 186).

II. Graves possibly belonging to CWC (Abora I,

¹² Latvijos ir Estijos institucijų archeologijos archyvų santrumpų palikti originalūs variantai, kadangi tokios santrumpos naudojamos literatūroje bei archyvų ataskaitų šifruose.

graves 6, 10, 12, 14, 33, 56, 57, Alksnynė, Andriņi, Donkalsnis, grave 6, Bāļas, graves 15, 18, Grīnerti, graves 7–8, Grinkiškis, Haapsi, graves 1–2, Juodkrantė, Kalniškiai, graves 234, 251, Kandava, graves 1, 2, Karlova, Kõljala, graves 1–3, Kreiči, graves 5, 9, 10, 12, 14, 23, Krīgāni, grave 2, Kūlasema, graves 1–2, Kunila, graves 1–3, Kurmaičiai, Kvāpāni II, graves 7, 9, 10, 13, Lankupiai, Meškos galva, graves 1–5, Promulti, grave 11, Reznes, grave 3, Rutenieki, Sope, graves 1–4, Šakyna, Tāmas, Tamula, graves 1–3, 19, 21, 22, Tika, Veršvai, grave 22, Zvejnieki, graves 72, 183, 202, 203, 303, 307, 308), until the information will be supplemented with radiocarbon dates or other results of analyses;

III. Graves possibly not belonging to CWC (Paštuva (absence of CWC features), Aizupe, Āmari, Jaluks, Kāo, Kisuve, Kivisaare, Koki, graves 1–3, Koogu, Lehola, Metsiku, Pajuveski, Saia, Tojāti, Tuula (fragmentary information, archaeological and anthropological material has not remained).

It seems likely that part of the burials, where the deceased are buried on their side and without grave

goods, could belong to earlier or later periods than CWC. This type of burial practice is not an enough criterion to attribute the burial to CWC.

Translated by author

LIST OF TABLES

Table 1. Dispersal of grave goods of CWC burials in the East Baltic region.

Table 2. Characterization of CWC burials in the East Baltic region.

LIST OF ILLUSTRATIONS

Fig. 1. Distribution of burials attributed to CWC in the East Baltic region.

Fig. 2. Distribution of CWC graves containing grave goods in the East Baltic region.

Fig. 3. Distribution of CWC graves containing pottery (?) and CWC settlements (?) in the East Baltic region.

Fig. 4. Body orientation of CWC graves in the East Baltic region (A – women, B – men).

Jurgita Žukauskaitė
Klaipėdos universitetas
Baltijos regiono istorijos ir archeologijos institutas
Tilžės g. 13, LT-91251, Klaipėda
el. p.: elementaru@yahoo.com

AR
GRIŽ

Bron
Straipsny
Europos i
autorė lin
europiniu

Reiks
struktūros

The b
countries.
East conte
statuette's
tion of the
tual proce
Keyw

Rytų Pabalt
vis dar išlieka t
jos pasaulyje. Ta
kraštas ignoruoja
rių rytinės Balt
tarpsnių palikim
domėjimas šia g
tūrine prasme be
ir šio susidomėjim
riasi savo provin
naciją, tačiau būt
Vakarų ir Vidurie
mas kitokiai, be
mas atspindi čion
yptumus. Visa t
lama apie archeo
lygiškai įstrigu
Pabaltijui skirtą I
tyje. Būtent jos k

¹ Vienas ryškiaus
i Baltijos šalis, bet ir

² Naujausia autore